

GAZDATISZTEK LAPJA

A MAGYAR GAZDATISZTEK ÉS ERDŐTISZTEK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
MEZŐGAZDASÁGGAL ÉS ERDÉSZETTEL FOGLALKOZÓK NYUGDIJINTÉZETÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE.
MEGJELENIK HAVONKÉNT EGYSZER.

Előfizetési ára:
Egész évre 2 forint.

Szerkeszti: **JESZÉNSZKY PÁL,**
AZ ORSZÁGOS MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET TITKÁRJA, A MAGYAR GAZDATISZTEK
ÉS ERDŐTISZTEK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK ÉS NYUGDIJINTÉZETÉNEK ÜGYVEZŐJE.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, IX., Üllői-út, „Köztelek”

Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, valamint a Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesületének és a Mezőgazdasággal és Erdészettel Foglalkozók Nyugdíjintézetének tagjai ingyen kapják.
Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület tagdíja egész évre 10 frt. — A Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesületének tagdíja egész évre 5 frt, gazdasági segédtisztéknek 2 frt 50 kr.

Tagdíjnyugtázás.

Az 1900. évre tagdíjaikat szeptember 15-től október 10-ig beküldötték: 10 koronát: Algyay István, Arany Zoltán, Buday Gyula, Burda Károly, Csemiczky Gyula, Deiminger Imre, Farka György, Fényes Kálmán, Gayer Pál, Gibitz Alajos, Gothard Sándor, Göttmann Károly, Grofits Armin, Hallorszky Samu, Kákossy László, Kirchner Lajos, Sztankó Albert, Széll Ferencz, Vámos Andor.

5 koronát beküldöttek: Boleman Jenő (4 kor.), Dessewffy Manó, Farkas Zsigmond, Fischer Oszkár, Gaylhoffer László, Hajdu Aladár, Hoffmann Ferencz, Kertész Kálmán, Magjerek Antal, Rácz Gyula, Richter Imre.

Hátralékot fizettek: Frey Vilmos 50, Fischer Oszkár 15, Kakas Lajos 90, Karzli László 30, Kiss Gusztáv 60, Weigl József 50 korona.

1901-re 10 korona tagdíjat beküldött Gibitz Alajos.

Értesítés.

Azon tagjainknak, kik tudjifizetési kötelezettségeiknek még eleget nem tettek, a mult napokban *postai megbízást* küldöttünk. — Tisztelettel kérjük e megbízások kiváltásával tagdíjhátralékukat kiegyenlíteni.

Az ügyvezetőség.

Földbirtokosok figyelmébe.

A Gazdatisztek Országos Egyesülete irodájában sok állást kereső gazdatiszt van előjegyezve, kiknek bizonyítványmásolatai és egyéb okmányai is rendelkezésre állanak. Tisztelettel kérjük a gazdatisztek alkalmazni óhajtó földbirtokosokat, hogy bizalommal egyesületünkhez fordulni sziveskedjenek, amely készségesen és *teljesen díjtalanul* ajánl megfelelő gazdatisztek. Az előjegyzett gazdatisztek bizonyítványmásolatai az egyesület irodájában megtekinthetők, illetve betekintés végett az állást betölteni óhajtó földbirtokosoknak bérmentesen megküldetnek.

Ügyvezetőség.

Az egyesület választmányi ülése.

Folyó hó 10-én tartotta a „Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesülete” a nyári szünet után első választmányi ülést.

Jelen voltak *Máday Izidor* egyesületi elnök elnökléte alatt: *Böjtös Árpád, Bogyó Samu, Fromm Antal, Gresler Vilmos, Kiss Lajos, Rubinek Gyula, Székács István, Szilassy Zoltán, Takács Emil* es mint előadó, *Jeszénszky Pál* ügyvezető.

Távollétüket kimentették: *Bujanovics Sándor* elnök, *Domszlay József* és *Landesz József* választmányi tagok.

Elnök az ülést megnyitván, örvendetes tényként közli, hogy a képviselőház a mai napon kezdte meg a birtokos és gazdatiszt közötti jogviszony szabályozásáról szóló tör-

vényjavaslattervezet tárgyalását s azon reményének ad kifejezést, hogy ezt a régen óhajtott törvényt a törvényhozás mindkét háza törvényerőre fogja emelni. Ez után a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Gresler Vilmos* és *Székács István* választmányi tagokat kéri fel.

Ügyvezető jelentést tesz az egyesület nyári működéséről s bejelenti, hogy az iroda mindazokat a határozatokat effektuálta, amelyek a folyó évi közgyűlés elrendelt. Az 1899-ik évről szóló „Évkönyv” július hó folyamán az egyesület minden tagjának megküldetett. Örvendetes jelenségkép felemlíti, hogy az egyesület iránti érdeklődés a gazdatisztek körében a nyár folyamán eddig alig tapasztalt mértékben fokozódott s a tagok száma szokatlan mérvben szaporodott, amint ez a tagmozgalomról szóló alábbi jelentésből részletesen kivethető. Ügyvezető előterjesztést tesz arról, hogy a nyár folyamán az igazgató választmány megbízásából a hazai gazdasági tanintézeteken ismertető előadásokat tartott az egyesület és annak kebelében működő nyugdíjintézetéről s hogy az ezen előadások megtartásával kapcsolatosan felmerült költségeket a földmivélsügyi miniszter tárczája terhére elvállalni szives volt. Örvendetes tudomásul szolgál.

Az „Évkönyv”-ről szóló jelentésével kapcsolatosan ügyvezető előterjeszti, hogy az „Évkönyv” kiegészítését képező hirdetések közé a hirdetést bérli vállalkozó hibájából egy hirdető ügynöknek hirdetése is belekerült, ami annál sajnálatosabb, mert alkalmas arra, hogy tagjaink félrevezettessenek.

Miután épen egyesületünk az, amely a privat helyszerzők és hirdetési ügynökök machinációitól tagjait állandóan óvja s a velük való érintkezést lehetőleg meggátolni igyekszik, ennek folytán javasolni tartja szükségesnek azt, hogy a tagok figyelme ezen hirdetésre fölhívassék azzal a figyelmeztetéssel, hogy az ajánlkozó szolgálatait figyelembe ne vegyék. Helyeslőleg tudomásul szolgál.

Ügyvezető bejelenti, hogy a földmivélsügyi miniszter a nyugdíjintézet anyagi támogatása céljából a folyó évre 8000 korona államsegélyt volt kegyes kiutalványozni; amit a választmány halás köszönettel vesz tudomásul s elhatározza, hogy a földmivélsügyi miniszternek küldöttség útján fog köszönetet mondani.

Ügyvezető előterjeszti a mult választmányi ülés óta tagokul jelentkező névsorát:

Alapító tagokul beléptek: az *Első Magyar Gyapjúmosó Részvénytársaság* és *John Fowler és Társa* gépgyárosok 200—200 korona alapítványi összeggel.

Pártoló tagul: *Wolf Soma* gabona- és terményügynök.

Rendes tagokul:

Ablonczy József gazd. ellenőr, *Adamecz Imre* u. kasznár, *Albisi Ákos* gt., *Balogh Miklós* u. irtók, *Bálinth Károly* intező, *Bakay Dezső* u. főtiszt, *Becságh Zoltán* u. sgt., *Bodor*

János gt., *Bogyó István* erdész, *Bónis Béla* tisztartó, *Borbély Agoston* sgt., *Botha Sándor* tisztartó, *Elbert Gyula* intező, *Ekesy Ede* gt., *Farkas Adólf* kezelőtiszt, *Fazekas Károly* sgt., *Fekete József* sgt., *Fischer Antal* ispán, *Gaylhoffer László* irtók, *Gelley Antal* gt., *Haberfeld Vilmos* számvevő, *Haberfeld Dezső* ispán, *Haffner Károly* gt., *Halászy Dénes* gt., *Hegedüs Lajos* intező, *Hoffmann Ferencz* gazda, *Horváth Elek* ispán, *Hochfelder Mihály* kasznár, *Horváth Béla* irtók, *Justus Wladimir* gt., *Juhász Kálmán* gt., *Karton Zsigmond* számtartó, *Kalandra Henrik* intező, *Kajtár Sándor* (bodonyi) kasznár, *Kertész Kálmán* gyakornok, *Kleeblatt Nándor* sgt., *Krottendorfer József* tisztartó, *Kozák Tivadar* sgt., *Konrad István* sgt., *Kováts Antal* jóságigazgató, *Kiss Tamás* főtiszt, *Langer Hugó* gt., *Lőw Andor* számtartó, *Mesterich Aladár* ispán, *Molnár János* gt., *Nagy Miklós* gt., *Noll Ignác* erdőgondnok, *Niesz Péter* gt., *Orbán Pál* gt., *Oswald Mihály* gt., *Pálmay József* ispán, *Papp Béla* gt., *Perényi Kelemen* m. kir. huszárszázados, *jóságfelügyelő*, *Pesthy István* intező, *Reiching Gusztáv* jóságigazgató, *Raynoschek Károly* tisztartó, *Richter Gyula* jóságfelügyelő, *Richter Imre* sgt., *Rothmeyer Imre* j-igazgató, *Seydel Domonkos* kasznár, *Serák János* irtók, *Serák Lajos* sgt., *Serák Károly* tisztartó, *Sipos István* számvevő, *Soltész Miklós* sgt., *Suba József* intező, *Schlesinger Adolf* gt., *Schwarcz Ignác* ispán, *Spitzer Elek* ispán, *Steifer Dezső* gt., *Szabó Antal* kasznár, *Szabó Dezső* kasznár, *Szemethy Elemér* kasznár, *Székely Miksa* gt., *Széll Ferencz* gt., *Tauscher Dénes* kasznár, *Tisza Gyula* Lajos gazdász, *Tóth István* ispán, *Tóth Isaszeghi János* ispán, *Vámos Andor* intező, *Weiner Bernát* kasznár, *Weisz Gusztáv* gt., *Windisch István* számtartó, *Wigner Andor* gt., *Weisel Zsigmond* intező, *Zahorán Pál* ispán, *Zakó Elek* számtartó, *Ziernfuss Viktor* ispán, *Zitterbarth Ernő* okl. gazda.

Belépett összesen: 2 alapító, 1 pártoló és 89 rendes tag, összesen: 92.

A taglétszám szeptember hó 30-án: 63 alapító, 25 pártoló és 7 elhalálozott tag le-számításával: 788 rendes, mindössze: 786 tag.

A választmány a belépésre jelentkezett tagokat örömmel veszi fel a tagok sorába.

A tagok sorából elhunytak: *Boross József*, *Jakobsz Gusztáv*, *Jenkovszky Aladár*, *Klasz József*, *Madar Kálmán*, *Pénzes Antal* és *Szalay Kálmán* rendes tagok. A választmány tagjai elhunytát részvétellel veszi tudomásul.

A tagok sorából, miután kötelezettségeiknek eleget tettek és kilépésüket az alapszabályoknak megfelelőleg bejelentették, törölendők a következők: *Sándor Zsigmond*, *Mainik Sándor*, *Rozsos Gyula* és *Nagy László*, továbbá: *Steinfrecher Imre*, *Podvinszky Ferencz*, *Profeld Frigyes* és *Heim Ottó*.

Az egyesület folyó évi számadásairól ügyvezető a következőkben tesz jelentést:

Szeptember hó 30-áig bevétel: 9387 kor. 56 fillér, kiadás: 5792 kor. 83 fillér, maradvány 3594 kor. 73 fillér. Tudomásul szolgál

s a választmány felkéri a számvizsgáló-bizottságot, hogy a folyó évi számadásokat felülvizsgálja és erről a legközelebbi választmányi ülésen előterjesztést tenni sziveskedjék.

Ügyvezető bejelenti, hogy a tagdíjbefizetések igen lanyhán folynak, annak dacára, hogy a tagok úgy a „Gazdatisztek Lapja” útján, valamint az „Évkönyv”-höz csatolt külön felhívás útján is több ízben felszólítottak tagdíjak mielőbbi beutalására.

Jóváhagyólag kéri tudomásul venni, hogy a hátralékos tagdíjak behajtása végett a szükséges lépéseket már megtette és a hátralékos tagoknak póstaí megfizetését küldött. Kéri egyúttal, hogy az egyesület ügyésze utasítsa a 40 koronán felüli tagdíjhátralékban lévő tagok ellen a peres eljárás megindítására.

A választmány ily értelemben határoz. Ezek után a választmány a segélyért folyamodók kérvényét intézte el és özv. *Monspart* Gyulánának 100 korona, özv. *Furmann* Eleknek 100 korona, *Hetyei* Károlynak 80 korona, *Hoffmann* Jánosnak 70 korona, özv. *Székely* Pálnak 50 korona, özv. *Nagy* Danielnének 50 korona és *Kondor* Ferencnek 50 korona segélyt szavazott meg.

Ügyvezető bemutatja egy budapesti helyszerezőnek a levelét, amelyet egyik egyesületi tag küldött be. E levél előzménye az, hogy egy helybeli napilapban kihirdetés jelent meg „önálló gazdatiszt” címén, amelyre a folyamodók folyamodványai a lap kiadóhivatalába voltak intézendők. Az előbb említett ügynök levelét beküldő tag is folyamodott ezen állás elnyeréséért, mire egy budapesti ügynöktől kapott felszólítást, hogy amennyiben ő lévén megbizva egy 600 holdas gazdaságban üresedésben lévő gazdatiszti állás betöltésével, az állást, amelyre 1800 korona készpénz, 800 korona konvenzió, 4 szobás lakás 3 darab marha és 5 darab sertéstartás, fogat stb. jár, megszerezni hajlandó folyamodónak 400 korona közvetítési díjért s előlegül póstafordultával 40 koronát kér beküldeni.

Miután nyilvánvaló, hogy egy 600 holdas gazdaságban nem alkalmazható oly gazdatiszt, kinek fizetése körülbelül 3 frttal terheli meg a birtok kat. holdját, kézenfekvő, hogy a hirdetés csak álhirdetés, amely a szorult helyzetben és állás nélkül lévő gazdatisztek kiszákmányálását célozza. Ennélfogva szóló proponálja, hogy az ügynök levele tétessék át a főváros illetékes előjáróságához azzal a kérelemmel, hogy a nyomozást ez ügyben a lehető legerélyesebben megindítsa sziveskedjék annyival inkább, mert a székesfőváros tanácsa az egyesület kérelmére már két évvel ezelőtt kimondta, hogy az állasközvetítők működését a legerélyesebb ellenőrizni fogja s visszaélés esetén az ezt elkövetők ellen a legszigorubb eljárást fogja megindítani.

A választmány az előterjesztéshez hozzájárul.

Székács István javaslatára a választmány felterjesztés intézését határozza el a földművelésügyi miniszterhez azon czélból, hogy a folyó évben teljesítendő népszámlálás alkalmából a miniszter a gazdatiszti statisztika egybeállítását elrendelni sziveskedjék.

Ezt követően a *Mezőgazdasággal és erdőszettel foglalkozók nyugdíjintézetének* igazgatósága tartott ülést, melyen bejelentetett, hogy ez év folyamán 10 új tag lépett be s jelenleg a nyugdíjintézetnek 134 tagja van 164.600 K. biztosított nyugdíjjal. A vagyon a szeptember 30-án készült nyers mérleg szerint 279.409 K. 71 fl., melyből 251.161 K. 50 fl. értékpapírokba van befektetve. A vagyonszaporodás a múlt év végével kimutatott összeghez képest 35.988 K. 08 fl. — Ezen jelentés tudomásul vétele után az igazgatóság egy munkaképtelenné vált tagnak kiutalványozott a neki visszajáró díjak fejében 1014 K. 16 fillért és ezzel az ülés véget ért.

A gazdatiszti jogviszony törvényes rendezése.

(J.) Amit a magyar gazdatiszti kar több mint egy évtized óta sürget, az részben beteljesüléséhez közel áll.

A képviselőház kétnapi tárgyalás után, több rendbeli módosítással egyhangulag elfogadta a földművelésügyi miniszter által a földbirtokos és gazdatiszt közötti jogviszony szabályozása tárgyában benyújtott törvényjavaslatot s a laposok a kilátások arra, hogy azt a förendiház is el fogja fogadni, a mi ha megtörténik, az esetben a magyar gazdatiszti kar helyzete oly törvényben gyökeres oltalomban fog részesülni, amely ezt a nagyszámú és intelligens társadalmi osztályt méltán megilleti.

A képviselőház által elfogadott törvényjavaslat azonban távolról sem elégíti ki azokat a kívánalmakat, a melyeket az ügy rendezése érdekében érdekképviselete útján úgy a gazdatiszti kar, mint legutóbb a gazdasági egyesületek országos szövetségének nagygyűlése szabatosan körvonalozott, a mibe azonban bele kell nyugodnunk, mert úgy látszik, a jelen viszonyok között e kívánalmakat törvényhozásilag effektuálni teljesen lehetetlen volt.

A kormányt a gazdatiszti jogviszony rendezése tekintetében a lehető legjobb szándék vezérelte s a földművelésügyi miniszter által eredetileg a képviselőház elé benyújtott törvényjavaslat-tervezet — a birtokososztály jogos érdekeinek szigorú szemmel tartásával és az egyéni szabadság lehető érintése nélkül — sokkalta többet nyújtott, mint a most elfogadott javaslat.

Hálás elismeréssel adózunk *Darányi* földművelésügyi miniszternek azon jóindulatáért, melylyel a gazdatisztek érdekeit a viszonyoknak megfelelően szabályozni igyekezett, a mi hogy a kívánt módon nem volt keresztülvihető, bizonyára nem az ő jóindulatán mulott.

A minősítés kérdése nyílt kérdésnek hagyatott továbbra is s a gazdatiszti címzet iszentul minden gazdasági alkalmazott használhatja, csupán az „okleveles” jelző s bizonyos címek használatától lesznek a nem okleveles gazdatisztek eltiltva. A miniszter által eredetileg benyújtott javaslat a gazdatisztek és gazdasági alkalmazottak között éles megkülönböztetést tett, a mi kifejezést nyert már a javaslat címében is s főleg abban, hogy gazdatiszt címet csakis valamely hazai főiskola vagy gazdasági tanintézet által kiállított vagy honosított oklevéllel bíró egyének lettek volna jogosítva használni, míg az ezen képesítéssel nem bírók jövőben csak a gazdasági alkalmazott elnevezést használhatták volna.

Ezt a megkülönböztetést a különböző bizottságok javaslatai alapján a ház eliminálta s a törvényjavaslat általában csak gazdatisztekéről szól, ideértve a

kvalifikációval nem bíró gazd. alkalmazottakat is.

Készségesen elismerjük, hogy nem csekélylendő előnyöket biztosít a törvényjavaslat az oklevéllel bíró gazdatiszteknek az ezzel nem bírókkal szemben, de egyáltalán nem találunk alapos okot arra, hogy a szakképzett gazdatiszti kar az a régi és mindenestre méltányos kívánsága, hogy szakképzettségük külső előnnyel is bonifikáltassék, nem teljesítetett.

A gazdatisztek legfontosabb kívánalma, a rokkantsági biztosítás és a nyugdíjkérdés is, sajnos nem oldatott meg, a mely a birtokososztály kötelező belevonása nélkül különben nem is lett volna megoldható, a minek kivihetlenségére a javaslat indokolásában már maga a miniszter reámutatott.

E tekintetben is a földművelési miniszterben meg volt a legjobb szándék s oly módon óhajtott e kérdést egyelőre megoldani, hogy a gazdatisztek és gazdasági alkalmazottak társadalmi uton létesített országos jellegű nyugdíjintézetét az állam évenként 20 ezer korona állami segéllyel támogassa. A képviselőház által elfogadott törvényjavaslat-tervezetből ez a rendelkezés kihagyatott s a nyugdíjkérdés mikénti megoldása tekintetében a gazdatiszti társadalom jövőre is magára van hagyatva.

Amint ebből látható, a gazdatisztek két fontos ohaja maradt teljesítetlenül. Az igazságnak megfelelően tartozunk azonban elismerni azt, hogy e nem kismértékben megnyírbált törvény is jelentékeny előnyöket biztosít a gazdatiszteknek az eddigi helyzettel szemben, a mennyiben a felmondási idő és a rögtöni elbocsájtásnak szabályozása, a hosszabb szolgálat után köteles végkielégítés, elhalálozás esetén a kenyérkereső nélkül maradt család bizonyos mérvű kötelező segítése stb. oly vívmányok, amelyek mindenestre számottevők.

Nemzeti szempontból pedig eléggé nem méltányolható a törvényjavaslatnak az a rendelkezése, hogy okleveles gazdatiszt csakis magyar állampolgár lehet s hogy a törvény életbeléptetésétől számított öt év múlva az idegen kézen levő birtokokon gazdatisztül csakis magyar honossággal bíró tisztek lesznek alkalmazhatók. A magyarság szempontjából igen fontos, hogy a nálunk nagyszámban alkalmazott idegen ajku, nem magyar állampolgár gazdatisztek vagy e haza fiaivá kötelesek lenni vagy helyüket jó magyar gazdatiszteknek átengedni lesznek kénytelenek.

A szóban forgó s a képviselőház által immár elfogadott törvényjavaslatot jelentékeny hézagai dacára üdvözöljük mint olyat, a mely a magyar gazdatiszti kart czéljához egy lépéssel közelebb viszi s egyúttal kifejezést adunk azon reményünknek is, hogy a förendiház nagybirtokosai, a kiknek első sorban fekszik érdekében, hogy hazánkban egy erős, jelenjét és jövőjét biztosítva látó,

szakképzettségű a magyar lése bizva azt, ami

Az a zöljük a ké egyes bizo javaslatot, sal egyetlen

a birtokos

Gazda ban a gazd őrzés rends ellátására l

Aki va tisztt alkalm azokra a cs ságban a g ha csak alka Gazdatiszta nagyban v ügyeletekre a kötelezés okból a ga nak: a gaz alapján jog A gaz tozása harr ugy hatályo

A bir szerződés f pitják meg

A sze a birtokos

a) ha saját hibája ha a szolgálta lyozza, a tizennégy r

b) ha képtelenné

c) ha magavisele síthet vagy

d) ha melyek m jogosult a csátani.

A sz nem kötele

a) ha

b) ha melyek m ból felmor

c) ha nyitattott,

melyen a tüzetett k nem hossz

Ha vagy oly a birtoko ingatlant

későbbben megkezdé követelhet szolgálato

d. alkalmá-

hogyan nem
a törvény-
szabályozás-
zomben, de
após okot
gazdatiszti kar-
e méltányos
égük külső
nem teljesít-

sabb kivá-
sítás és a
m oldatott
ly kötelező
nem is lett
írvihetetlen-
sában már

nivelési mi-
b szándék
ést egyelőre
k és gazda-
i uton léte-
intézetét az
ona állam-
telőháza ál-
lttervezetből
s a nyug-
ekintetésben
e is magára

gazdatisztek
esítettlenül.

tartozunk
e nem kis-
ny is jelen-
gazdatisztek-
zomben, a
ő és a rögz-
ása, a hosz-
végkielégít-
enyérkereső
yos mérvű
ányok, ame-
ők.

edig eléggé
javaslatnak
veles gazda-
gár lehet s
étől számi-
kézen levő
is magyar
znek alkal-
szempontjára
unk nagy-
ajku, nem
ek vagy e
gy helyüket
gedni lesz-

épviselőház
nyavaslatot
üdvözöljük
gazdatiszti
közelebb
lunk azon
főrendiház
sorban fek-
nkban egy
ositva látó,

szakképzett gazdatisztikar kezére legyen a magyar föld egy nagy részének művelése bízva — pótolni fogják e javaslatban azt, ami az eredetiből kihagyatott.

Az alábbiakban egész terjedelmében közöljük a képviselőház elé beterjesztett s a ház egyes bizottságai által már módosított törvényjavaslatot, a képviselőházban lefolyt tárgyalással egyetemben.

Törvényjavaslat,

a birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyok szabályozásáról.

I. FEJEZET.

1. §.

Gazdatiszt az, a ki másnak a gazdaságában a gazdasági igazgatás, kezelés vagy ellenőrzés rendszerinti tennivalóinak fizetésért való ellátására legalább egy év tartamára szerződik.

Aki valamely gazdaságban mint gazdatiszt alkalmazva van, feljogosítottnak tekintetik azokra a cselekményekre, melyek az ily gazdaságban a gazdálkodással rendszerint járnak: ha csak alkalmaztatásából más ki nem tűnik. Gazdatisztek szerződésére, területeknek nagyban vagy előre eladására s egyéb oly ügyeletekre, melyek a tárgy értékénél vagy a kötelezés időtartamánál fogva vagy egyéb okból a gazdálkodással rendszerint nem járnak: a gazdatiszt csak külön meghatalmazás alapján jogosult.

A gazdatiszt törvényes jogkörének korlátozása harmadik személyekkel szemben csak úgy hatályos, ha a korlátozásról tudomásuk van.

2. §.

A birtokos és a gazdatiszt a szolgálati szerződés feltételeit szabad egyezkedéssel állapítják meg.

3. §.

A szerződés megkötése után nem köteles a birtokos a gazdatisztet elfogadni:

a) ha a gazdatiszt a szolgálat teljesítését saját hibájából a megállapított időben, — vagy ha a szolgálatba lépést véletlen eset akadályozza, a megállapított időponttól számított tízennégy napon belül meg nem kezdi;

b) ha a gazdatiszt időközben szolgálatképtelenné válik;

c) ha a birtokos a gazdatiszt erkölcsi magaviselete ellen alapos kifogásokat érvényesíthet vagy

d) ha azon esetek valamelyike áll be, melyek miatt a 16. §. értelmében a birtokos jogosult a gazdatisztet felmondás nélkül elbocsátani.

4. §.

A szolgálati szerződés megkötése után nem köteles a gazdatiszt szolgálatba lépni:

a) ha időközben szolgálatképtelenné válik, b) ha azon esetek valamelyike áll be, a melyek miatt a 17. §. értelmében a szolgálatból felmondás nélkül kiléphet, vagy

c) ha a birtokos ellen időközben csőd nyitattott, vagy ha a birtokos azon ingatlanára, melyen a szolgálat teljesítendő volna, árverés tüzetett ki, vagy a birtok egy évnel nem hosszabb időre felmondattott.

5. §.

Ha a gazdatiszt a birtokos hibájából vagy oly véletlen eset következtében, a mely a birtokos személyét vagy a szóban forgó ingatlan éri, szolgálatát a megállapított időnél későbbben kezdi meg, a szolgálat tényleges megkezdésének időpontjáig járó javadalmazást követelheti, a nélkül, hogy azért utólagosan szolgálatot tartoznék teljesíteni.

6. §.

Az a fél, a ki a szerződéstől a 3. vagy 4. §. alapján vissza akar lépni, a visszalépés okául felhozott eset tudomására való julás után haladéktalanul, legkésőbb nyolcz nap alatt köteles a másik felet elhatározásáról írásban értesíteni, ellenkező esetben az értesítés elmulasztásából eredő kárért felelős.

7. §.

A gazdatiszt köteles az állásával járó tennivalókat, a birtokos érdekeinek megfelelőleg, a rendes gazda gondosságával, hiven, pontosan, legjobb tehetsége szerint személyesen teljesíteni.

A gazdatiszt a birtokos engedélye nélkül semmiféle mellékfogalkozást nem üzhet s a birtokos engedélye nélkül — a javadalmazásához tartozó gazdaság kivételével — a maga vagy hozzátartozóinak gazdaságát sem kezelheti.

Ellenkező megállapodás hiányában a birtokos a gazdatisztet egyik gazdaságából a másikba áthelyezheti.

8. §.

Ha a szerződés nem állapítja meg a javadalmazás összegét, illetőleg mennyiségét, annak vagy egyes részeinek megszabásánál a helyi, ilyennek hiányában az országos szokás az irányadó.

A természetbeni javadalmazást, más megállapodás hiányában, előleges, a készpénzbeni javadalmazást pedig utólagos negyedévi részletekben kell kiszolgáltatni.

9. §.

Ha a gazdatiszt szolgálata teljesítése következtében betegszik meg, vagy őt saját hibáján kívül szolgálata közben éri baleset, gyógykezeléséről a birtokos legfeljebb hat hónapon át a saját költségén köteles gondoskodni. Ha a gazdatiszt szolgálata következtében meghal: a temetés költségei a birtokost terhelik.

Ha a gazdatiszt egészsége vagy testi épsége a birtokos hibájából szenvedett kárt: a birtokos teljes kártérítéssel tartozik.

10. §.

A gazdatiszt nem veszti el igényét a javadalmazásra, ha aránylag rövid időn át, személyében rejli okból, de hibáján kívül, szolgálatának teljesítésében gátolva van.

11. §.

Ha a birtokos a gazdatiszt, illetőleg családja részére a szolgálati szerződésben a nyugdíjazás vagy végkielégítés kiszolgáltatása tekintetében messzebb menő kötelezettséget nem vállal, a gazdatisztnak a szolgálati időtartam alatt bekövetkezett halála esetében a birtokos köteles a gazdatiszt özvegyének vagy kiskoru gyermekeinek — ha a gazdatiszt ezen törvény életbelépte után legalább öt évet töltött szolgálatában, — fél évi; ha pedig több mint tíz évet töltött szolgálatában, egy évi javadalmazásának megfelelő összeget végkielégítésül szolgáltatni.

Ha a gazdatiszt, a felmondás nélküli elbocsátásra jogot adó esetnek a birtokos tudomására való jutása után harmincz napon belül hal meg: a birtokos nem köteles a végkielégítést kiszolgáltatni.

Ha a gazdatiszt halála esetére biztosítva volt és a biztosítási díjat egészben a birtokos fizette, a birtokos az első bekezdés szerint járó végkielégítésbe a kifizetett biztosítási összeget egészben betudhatja. Ha a birtokos csak részben fizette a biztosítási díjakat, a végkielégítésbe a kifizetett biztosítási összeget abban az arányban tudhatja be, a mely arányban a biztosítási díjakhoz hozzájárult.

A végkielégítés megállapításánál az utazási, napidíj, szolgatartási, világitási, irodai illetmények, a jutalmak, osztalékok, jutalékok nem vehetők számításba.

A végkielégítési összeget a gazdatiszt halála napjától számított fél év alatt kell kifizetni.

Az elhalt gazdatiszt családjának a birtokos minden esetben az elhalálozás napjától számított három hónapra köteles megfelelő lakást adni, vagy annak értékét megváltani. Köteles továbbá a család elköltözéséhez a legközelebbi vasut- (hajó-) állomásig vagy azzal egyenlő távolságra a szükséges igaerőt szolgáltatni.

12. §.

A szolgálati szerződés megszűnik annak az időnek a leteltével, a melynek tartamára azt kötötték.

Ha határozott időtartam nem volt kikötve: bármelyik fél felmondhatja a szolgálati viszonyt (15. §.).

A felmondást írásban kell megtenni.

13. §.

Ha a szolgálati viszony a szolgálati idő letelte után a kötelezett által a másik fél tudtával folytatattatik: ugy az határozatlan időre meghosszabbítottnak tekintendő.

14. §.

Ha a felek a szolgálati szerződésben másféleképpen meg nem állapodtak, fontos okból, nevezetesen a birtok eladása, a berlet abbannyelése, továbbá a birtokos személyében, — a birtok állagában, vagy kezelésében beállott változások esetében a határozott időre kötött szerződés is felmondható.

15. §.

A felmondási idő, ha a felek a szerződésben másként meg nem állapodtak, az okleveles gazdatiszt szerződésénél egy év, az oklevél nélküli birtokos gazdatiszt szerződésénél pedig fél év.

Az okleveles gazdatiszttal kötött szerződésben három hónapnál, az oklevél nélküli birtokos gazdatiszttal kötött szerződésben egy hónapnál rövidebb felmondási időt a szerződésben nem lehet megállapítani. Hatálytalan az olyan megállapodás, a mely a felmondási időt a gazdatisztre nézve másként állapítja meg, mint a birtokosra nézve.

16. §.

A gazdatiszt a szolgálatból felmondás nélkül azonnal elbocsátható:

a) ha a birtokost, annak családtagját, intézkedésre jogosult megbizottját tetteleg bántalmazza, becsületében sérti, vagy rágalmazza; b) hűtlen kezelés esetében;

c) ha fegyház, börtön vagy fogházzal büntetendő cselekmény miatt jogerősen vád alá helyeztetett, vagy elítéltetett, vagy ha 30 napnál hosszabb időtartamu államfogház vagy elzárásra ítéltetett;

d) ha a birtokosnak vagy intézkedésre jogosult megbizottjának a szolgálatra vonatkozó meghagyása teljesítését megtagadja;

e) ha botrányt okozó erkölctelen életet él; vagy

f) ha a birtokosnak szándékosan kárt okoz. Ily esetekben a gazdatisztnak csak tényleg megszolgált javadalmazását köteles a birtokos kiszolgáltatni.

17. §.

A gazdatiszt, felmondás nélkül kiléphet a szolgálatból:

a) ha a birtokos, annak családtagja, intézkedésre jogosult megbizottja őt vagy családja tagját tetteleg bántalmazza, becsületében sérti vagy rágalmazza;

b) ha javadalmazását a birtokos felszólítás daczára sem szolgáltatná ki pontosan;

c) ha a birtokos tiltott cselekmény elkövetésére hívja fel;

d) ha a birtokos őt nem gazdatiszti szolgálat teljesítésére kötelezi.

Ily esetekben a gazdatisztnak, a felmon-

dási időre járó javadalmazását köteles a birtokos kiszolgáltatni.

18. §.

Az a fél, a ki a 16., illetőleg a 17. §. alapján a szerződést fel akarja bontani, köteles erről a másik felet, a felbontás okául felhozott eset tudomására való jutása után harmincz nap alatt írásban értesíteni. Harmincz nap eltelté után azon eset alapján a szerződés fel nem bontható.

19. §.

Az a fél, a kinek hibája miatt a szerződés felbontatott, vagy a ki a szerződést jogtalanul szüntette meg: a másik szerződő felnek, teljes kártérítéssel tartozik.

20. §.

Felmondás után a birtokos köteles a gazdatisztnak, kívánatára megfelelő időt engedni más alkalmaztatás keresésére.

21. §.

A felmondás közlésekor a birtokos a gazdatisztnak, a felmondás megtörténtekor írásbeli nyilatkozatot, a kilépéskor szolgálati bizonyítványt köteles kiadni, melyben kívánatra a szolgálati képesség is tanúsítandó.

22. §.

A szolgálattól való kilépés előtt a gazdatiszt, a reábizottakról elszámolni tartozik, s járandóságaira csak az elszámolás megejtése után van igénye.

23. §.

Ha a szerződés ellenkező megállapodást nem tartalmaz, a szolgálati szerződés bármely okból való megszűnése esetében a gazdatiszt elköltözéséhez szükséges igazságot — a legközelebb vasut- (hajó-) állomásig vagy azzal egyenlő távolságig — a birtokos köteles szolgáltatni.

II. FEJEZET.

24. §.

Az állami gazdaságokban gazdatisztként csak okleveles gazdatisztek alkalmazhatók.

Okleveles gazdatisztnak tekintetik az a magyar állampolgár, a kinek valamely hazai gazdasági főiskola vagy gazdasági tanintézet által kiállított (honosított) oklevele vagy vég bizonyítványa van.

Az alaki képzettség hiánya alól való felmentésre nézve az 1883. I. t.-cz. 31. §-a, az átmenet tekintetében pedig 34. §-a irányadó.

25. §.

A törvényhatóságok, a községek, egyházi testületek és egyházi személyek, mint ilyenek, a köz- és magánalapítványok és hitbizományok, a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok, valamint az említett birtokosok tulajdonát képező gazdaságok bérlői, az ezen törvény életbeléptét követő ötödik évtől kezdve, azon gazdaságaikban, a melyek után legalább három-ezer korona állami földadó fizetettik: gazdatisztként csak okleveles gazdatisztet alkalmazhatnak.

Ha a kötelezett birtokos hiteles adatokkal igazolja azt, hogy szóban levő gazdaságának rendszerinti jövedelmével szemben az okleveles gazdatiszt alkalmazásával járó kiadás aránytalan megterhelést képezne: vagy ha egyéb rendkívüli méltánylást érdemlő körülmények forognak fenn, a közigazgatási bizottság és a gazdasági egyesület, illetőleg a mezőgazdasági bizottság meghallgatásával, a földmívelésügyi miniszter az ezen §. első bekezdésében megállapított kötelezettség alól azon gazdaságra nézve, felmentést adhat.

Azok, a kik a megállapított minősítéssel nem bírnak ugyan, de az ezen §. első bekezdésében megjelölt időpontban tényleg gazda-

tisztí teendőket teljesítenek, ugyanazon birtokos által továbbra is alkalmazhatók.

A szakirodalom vagy a gyakorlat terén kitűnt egyéneknek a közigazgatási bizottság és a gazdasági egyesület, illetőleg a mezőgazdasági bizottság meghallgatásával az alaki képzettség hiánya alól a földmívelésügyi miniszter felmentést adhat.

26. §.

Ha a 25. §-ban megjelölt birtokos azon §-ban megállapított kötelezettségének meg nem felel, a közigazgatási bizottság által felhívandó, hogy a meghagyás kézbesítésétől számított három hónap alatt a törvény rendelkezésének feleljen meg, s ha ezen idő alatt az illető birtokos a felhívásnak saját hibájából eleget nem tett, 1000 holdat meg nem haladó birtoknál 200—300 korona, azontul pedig 600 koronától 2000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A büntetés ismételen megállapítandó mindaddig, míg a közigazgatási bizottság évenként ismétlődő felhívásának a kötelezett eleget nem tesz.

A közigazgatási bizottság felhívása s büntető határozata ellen 15 nap alatt a földmívelésügyi miniszterhez lehet felebbezni.

27. §.

Okleveles gazdatiszt, gazdasági igazgató, gazdasági felügyelő, gazdasági intéző, gazdasági segéd címet, továbbá az okleveles jelző kitiintésével bármilyen gazdatiszti címet csak az használhat, a ki a 24. §-ban megjelölt minősítéssel bír. Ily címek jogosultan használata az 1879. XL. t.-cz. 45. §-ban megállapított büntetés alá esik.

Az, a ki a gazdasági igazgató, gazdasági felügyelő, gazdasági intéző vagy gazdasági segéd címet ezen törvény életbelépte előtt jogosultan használta: azt, a törvény életbe lépte után abban az esetben is használhatja, ha a 24. §-ban megjelölt minősítéssel nem is bír.

28. §.

A jelen törvénynek a birtokosra vonatkozó rendelkezései a bérlőre is kiterjednek.

29. §.

A jelen törvény életbelépésének napját a földmívelésügyi miniszter rendelettel állapítja meg. A jelen törvény végrehajtásával a földmívelésügyi és az igazságügyi miniszterek bízhatnak meg.

A birtokos és gazdatiszt közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat képviselőházi tárgyalása.

Elnök: következik a napirend szerint a birtokos és gazdatiszt közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. Méltóztassék az előadó urat meghallgatni:

Molnár Béla előadó: T. ház! Az előttünk fekvő törvényjavaslatnak legnevezetesebb része meghatározása annak, hogy ki tekintessék gazdatisztnak. Ennél a kérdésnél a javaslat arra az álláspontra helyezkedik, hogy a gazdatisztnél nem követeli meg a minősítést, hanem mindenkit gazdatisztnak minősít, aki gazdatiszti teendőket teljesít.

Nevezetesen, hogy gazdatiszt mindaz, aki másnak a gazdaságában a gazdasági igazgató, kezelő, vagy ellenőrzés rendszerinti tennivalóinak fizetésért való ellátására szerződik. Ezen felfogás szerint azok is gazdatisztnak tekintendők, akik nem az egész gazdaságban, hanem annak csak egyes ágazatában teljesítenek gazdasági teendőket. Az okleveles gazdatisztnak azonban előnyt nyújt

mindenekelőtt a felmondási időnél, amelyre nézve a törvényjavaslat kimondja, hogy az okleveles gazdatisztnél egy év, a nem okleveles gazdatisztnél pedig fél év. Azonfelül előnyököt nyújt abban a tekintetben, hogy kimondja, hogy az állami gazdaságokban okleveles gazdatisztek alkalmazandók és a kötött birtokoknál is a jelen törvény életbeléptetésétől 5 évtől kezdve, hõgyha annak évi adója 3,000 korona.

E javaslatnak egyik főalapdöntése az, hogy a birtokos és a gazdatiszt között a jogviszonyt a törvény korlátai között a felek szerződése állapítja meg. A gazdatiszt hatásköre azokra a cselekményekre szorítkozik, a melyek a gazdálkodás folytatásával rendszerint járnak és ily esetekben a gazdatisztnak külön felhatalmazásra nincsen szüksége. A gazdatisztek felfogására, terményeknek nagyban vagy előre való eladására és fontosabb üzletekre nézve azonban, amelyek a gazdaság folytatásának rendes körén kívül esnek, a gazdatisztnak külön felhatalmazásra van szüksége. Kimondja továbbá a javaslat azt is, hogy a birtokosnak amaz intézkedése, a melylyel a gazdatiszt hatáskörét korlátozza, harmadik személlyel szemben csak ugy hatályos, hogy ha az illető ezt tudta, vagy tudhatta.

Fontos része a javaslatnak az, hogy a felmondási időt szabályozza és kimondja, hogy a felmondást mindig írásban kell végezni. Felsorolja a javaslat azokat az eseteket, hol a szolgálati viszony a szerződés megkötése után és a szolgálati viszony tartama alatt is felbontható és azokat az eseteket, amelyekben a szolgálati viszonyt a birtok átagában és birtokos személyében történt lényeges változások esetén lehet felbontani. Ebből látható, hogy ez a javaslat a személyes tekinteteket a dolog természeténél fogva figyelembe veszi, valamint figyelembe veszi azokat a szempontokat is, hogy a gazdatisztek leendő alkalmaztatása lehetőleg biztosítva legyen.

A humanus szempontok elől sem tér ki a javaslat és gondoskodik a gazdatiszt megbetegedésének, bekövetkező halálának esérére, valamint az özvegyek és árvák végkielégítéséről is. Kimondja, hogy a gazdatiszt köteles az állásával járó teendőket a birtokos utasítása szerint és a birtokos érdekeinek megfelelően, a rendes gazda gondosságával, hiven, pontosan, a legjobb tehetsége szerint személyesen teljesíteni és nem engedi meg, hogy a gazda a birtokos engedélye nélkül külön mellékfoglalkozást üzzön. A javadalmazás tekintetében pedig gyakorlati intézkedéseket tartalmaz. Kimondja a javaslat azt is, hogy a birtokosokra vonatkozó intézkedések a bérlőre is vonatkoznak.

Mindezekből tehát látható, hogy ez a javaslat az okszerű gazdálkodás követelményeit, a birtokos érdekeit, továbbá a gazdatiszt méltányos igényeit összehangzásba hozza és véget vet annak a jogi bizonytalanságnak, a mely eddig a birtokos és gazdatiszt helyzetében mutatkozott. Ilyformán a javaslat közszükséget képez, miért is ajánlom a t. képviselőháznak, méltóztassék a javaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni.

Rigó Ferenc: T. ház! Az igazságügyi és a földmívelési bizottság jelentéséből és az előadó ur előadásából is kétségtelenül kitűnik az, hogy milyen javaslatot tárgyalunk és így annak részletezésébe nem bocsátkozom. Hogy az régen hiányzó szükséglet pótol, az bizonyos; hogy fontos dolgokat akar megoldani, azt is tudjuk; hogy a helyes és jó irányt és az u. n. humanitást sem nélkülözi, azt is látjuk el is hisszük, de mindazonáltal ez a törvényjavaslat, a mint most a képviselőház előtt fekszik, törvénybe nem iktatható. Először is azért, mert már a javaslat címébe be kellett volna illeszteni az u. n. gazdasági alkalmazottakat is, mert ezekről többször intézkedik, rájuk többször hivatkozik s azoknak a dolgát többször intézni akarja. Azonban legfőbb

erdőkerülők, gazdák, a botos-ispánok, úgy szólván könnyezve állottak oda és azt mondták: „Hiszen magyarok vagyunk, más nyelvet nem tanultunk”, akkor ez a jószágkormányzó azt felelte nekik: „Ugatni pedig én nem tudok!”

Jogos kívánalom, hogy minden a hazában működő gazdatiszt magyar honpolgár legyen s amennyiben e tekintelben a t. miniszter ur bennünket megnyugtató készségesen szavazot meg pártom nevében is a törvényjavaslatot s fogadom el a részletes tárgyalás alapjául.

Darányi Ignác földmivvelésügyi miniszter: T. képviselőház! (Halljuk! Halljuk!) A tegnapi tárgyalás folyamán a háznak több t. szónoka kiterjeszkedett már ezen törvényjavaslat részletes intézkedéseire is. Ennélfogva engedjék meg nekem, hogy mielőtt általános-ságban nyilatkoznám, ezen észrevételekre megtehessem megjegyéseimet.

Mindenekelőtt Rigó Ferencz t. képviselő ur azt a kérdést vetette fel, hogy miért nem tétetik különbség gazdatiszt és gazdasági alkalmazott között. A kérdés ezen oldalára mi is gondoltunk. Én t. i. a törvényjavaslatoknál általában kötelességemnek tartom, hogy mielőtt a végleges szöveget a ház elé terjesztem, megbeszéljem azt a közvetlen érdekeltekkel, a gyakorlati élet embereivel. Így történt ez ezzel a törvényjavaslattal is. Ezt a törvényjavaslatot is megbeszéltem magukkal az érdekelte gazdatisztekkel és birtokosokkal és ott az a nézet nyilvánult, hogy ez a megkülönböztetés nem volna helyén, hanem sokkal helyesebb lesz, hogy ha okleveles és nem okleveles gazdatiszteket különböztetünk meg és azokat, akik oklevéllel bírnak, fokozottabb védelemben, előnyökben és kedvezményekben részesítjük, mintegy prémiumot adunk azoknak, akik magasabb képzettséget szereztek maguknak. Ebből a szempontból indultunk ki.

A t. képviselő ur felveti azt a kérdést is, hogy ő nem érti azt — ahol a gazdatiszt hatásköréről van szó — hogy a „nagyban” való eladás fogalma mit jelent? Ez viszonylagos fogalom. Egy nagy uradalomban a nagyban való eladás mindenestre mást jelent, mint egy kis birtoknál. Ezt mindenki nagyon jól tudja és ha szükséges, a bíró is fogja tudni. Azt is mondta Rigó Ferencz képviselő ur, hogy a 8. §. értelmében a gazdatiszt javadalmazása egészen a helyi, illetőleg az országos szokásokra van bízva, szóval a bizonytalanságnak van kitéve. Erre azt kell megjegyeznem, hogy a t. képviselő ur nem nagy figyelemmel olvasta el a 8. §. t, mert ha ezen §-t szíves lesz figyelmesen átolvasni, akkor fogja látni, hogy a 8. §. ezt mondja, hogy ha a szerződés nem állapítja meg a javadalmazásnak vagy egyes részeinek összegét, illetőleg mennyiségét, akkor annak kiszabásánál a helyi, ilyenek hiányában az országos szokás irányadó. Mit jelent ez?

Ez, kérem azt jelenti, hogy ha a javadalmazásnak egyes tételei, vagy annak mennyisége nincsen pontosan körülírva — a t. képviselő ur maga is, úgy tudom foglalkozik gazdálkodással — akkor tudni fogja, hogy mit jelent a kukoricaföld, a krumpliföld, a tehéntartás — ha mondom, nincsen körülírva, csak odavetve, hogy jár neki kukoricaföld, krumpliföld, tehéntartás: akkor igenis annak meghatározásánál, hogy mennyi jár és miként neki, a helyi, illetőleg országos szokás az irányadó.

T. ház! Ezek voltak azok a részletek, a melyekre a t. képviselő urak már az általános vita folyamán kiterjeszkedtek. Most méltóztassanak megengedni, hogy általában jelezsem, hogy a kormány kötelességének tartja a szociális kérdéseket beható és folytonos figyelemmel kísérni. Ezen kötelességérzet által vezetve, járultam én a t. ház elé a javaslatok egy sorozatával, amelyek mindenike a szociális kérdésre vonatkozik. És pedig kezdtem

mindenekelőtt a legalsó vonalon. (Helyeslés jobbfelől.) Azt hiszem, helyeselni méltóztatik, hogy valamin a vizszabályozást nem fölülről, hanem alulról kell kezdeni, valamint építkezni nem a tetőnél, hanem az alapoknál szokták kezdeni, azonképen a szociális kérdések megoldásánál is elsősorban a legszegényebb rétegre kell gondolni. Már ezen törvényjavaslatlaltal egy felsőbb rétegbe megyünk és foglalkozunk a középszálly egy kiváló tagozatának érdekével. A törvényhozás, midőn e kérdéssel foglalkozik, egy régi erkölcsi kötelezettséget vállt be a gazdatiszti osztály irányában, amely bizony sokszor nehéz körülmények között hazafias módon teljesítette kötelességét. De itt kell megjegyeznem azt is, hogy nemesak a gazdatiszti osztálynak lehet bizvást kiállítani e bizonyítványt, hanem hozzá kell tennem, hogy Magyarországon a birtokosok túlnyomó része is humanus bánásmódot tanusított a gazdatisztekkel szemben. Ezen törvényjavaslat ezélja, hogy mindkét érdeket egyenlően megvédje, hogy a birtokos és a gazdatiszt közötti jogrendet megállapítsa még, pedig ugy, hogy ne hiányozzék abból az a humanus vonás, mely a magyar birtokos osztály legnemesebb tradícióira emlékeztet.

Az okleveles és nem okleveles gazdatiszt közt, mint már voltam bátor jelezni, szükségnek tartottuk megkülönböztetést tenni. Mert csak így emelhetjük ezt a pályát, így emelhetjük ezen hivatás tekintélyét, így hathatunk arra, hogy minél többen lépjenek erre a gyakorlati pályára.

T. képviselőház! Már a bizottsági tárgyalások folyamán tanuságát adtam annak, de talán a Ház tárgyalásai folyamán is bizonyítani fogom, hogy oly javaslatok elől, amelyek a törvényjavaslatot jobbá teszik, nem zárkozom el ridegen. Csak egyet kívánok jelezni, hogy azon intézkedések tekintetében, amelyek a humanitárius szempontból vétettek a javaslaiba, semmiféle oly javaslathoz, amely a gazdatiszt helyzetét kedvezőtlenebbé változtatná, hozzájárulásemat nem adhatom. De fel is teszem a t. Háznál, hogy nem akad oly módosítvány, oly indítvány, mely ebben az irányban a javaslatot kedvezőtlenebbé kívánna változtatni.

Már most, t. Ház áttérek azokra a határozati javaslatokra, amelyet Kossuth Ferencz t. képviselő ur beadott és a mely határozati javaslatokra Rátkav László t. képviselőtársam is érdekes beszédében reflektált. Egy dolog iránt legyünk tisztában és ez az, hogy ennek az ügynek további halasztása nem volna az ország előtt igazolható. A mi Kossuth Ferencz igen t. képviselő ur intencióját illeti, annak egyik része megoldását találja a törvényjavaslat 24. szakaszában. A törvényjavaslat 24. §-a egészen világosan mondja a második bekezdésben, hogy okleveles gazdatisztek tekintetik az a „magyar állampolgár”; aki tehát nem magyar állampolgár, okleveles gazdatisztek nem tekintetik.

Már mostan világos, hogy a 24. §. szerint okleveles gazdatisztek csak az tekintetik, a ki magyar állampolgár és pedig akár itt szerezte oklevelét, akár külföldön és itt nostrifikáltatta. A 25. szakasz aztán, a mely kötött birtokról szól, világosan megmondja, hogy ezek a kötött birtokok 5 év múlva csak okleveles gazdatiszt alkalmazhatnak. Miután a 24. §-ban megvan magyarázva, hogy ki az okleveles gazdatiszt, t. i. csak magyar állampolgár, a ki ilyen és ilyen vizsgákat tett, világos, hogy a kötött birtokokon is csak magyar állampolgár lesz alkalmazható.

Ez az egyik. A határozati javaslat másik részére azt kell mondanom, hogy azt ebben az alakban nem fogadhatom el. Azonban kész vagyok, figyelemmel azokra, amik felhozattak több oldalról, most és más alkalommal is a 25. szakaszhoz egy oly módosítást beterjeszteni, amely a 25. szakasz hatályát az abszencizmusra szintén kiterjeszti. Kész vagyok az

abszentaló földbirtokosokra vonatkozólag és pedig akár magyar állampolgárok, akár nem, mert azt hiszem, hogy a magyar állampolgárt is kell sújtani, ha külföldön költi vagyonát és a magyar birtokkal semmi összeköttetést fenn nem tart, oly módosítást beterjeszteni, amely szerint az ilyen abszentaló földbirtokosokra, akik állandóan nem laknak az országban az 25. szakasz szankciója kiterjesztessék.

Ezek után csak röviden arra kérem a t. képviselőházat, hogy ezen törvényjavaslatot, a mely egy régi kívánságnak, régi óhajnak, régi szükségnek felel meg, elfogadni méltóztassék. Ha nem volna a törvényjavaslatban semmi különösebb dolog, mint az, hogy a magyar törvényhozás 10.000 magyar család soráról intézkedik, hogy 10.000 magyar család érzi, hogy a törvényhozás méltónak tartja őket, hogy velők foglalkozzék: azt hiszem, már ez maga határozott előrelépést jelent és erkölcsi elégtételt azoknak, a kiktől szó van.

Kérem, hogy a törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadni méltóztassék. (Általános élénk helyeslés.)

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve; kérdem, kíván-e valaki szólási jogával élni? Ha senki sem kíván, a vitát bezárom. Mielőtt a kérdést szavazásra feltenném, méltóztassék meghallgatni a határozati javaslatokat. Szavazás után elnök konstatálja, hogy a ház Kossuth Ferencz képviselő első javaslatát elveti s a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadja.

Következik a részletes tárgyalás.

Nyerge László jegyző: (olvassa a törvényjavaslat címét és 1. szakaszát, mely észrevétel nélkül elfogadtatik, olvassa a 2. szakaszt.)

Bernáth Béla előadó: T. képviselőház! Itt egy kis sajtóhiba van, nevezetesen a 2. §. második bekezdésének harmadik sorában a „gazdálkodással” kifejezés kihagyandó.

Elnök: Hozzájárul a t. ház a módosításhoz? (Igen!) Tehát a 2. §. az előadó urnak módosításával elfogadtatik.

A 3. §. észrevétel nélkül elfogadtatik.

Makfalvy Géza: T. képviselőház! Ezen paragrafus azon esetekről intézkedik, midőn a szolgálati szerződés megkötése után nem köteles a gazdatiszt szolgálatba lépni. Én a felforolt alpontokat nem tartom kielégítőeknek és azért bátor vagyok egy negyedik alpontot javaslatba hozni, t. i. azt, hogy a szolgálati szerződés megkötése után se legyen köteles a gazdatiszt szolgálatba lépni, ha a birtokos személyében időközben változás történt.

Bernáth Béla előadó: T. Ház! Miután a javaslatnak egyik alapfogolata, hogy a személyi momentumok és tekintetek lehetőleg figyelembe vétessenek, én a magam részéről is elfogadásra ajánlom a beadott módosítást.

Elnök: A Ház a 4. §-t Makfalvy képviselő ur módosításával fogadja el. Az 5. és 6. §-ok észrevétel nélkül elfogadtatnak.

Tiiza István gróf: T. Ház! A 7-ik szakasz utolsó bekezdése a birtokos számára az áthelyezés jogát állapítja meg. Én úgy gondolom, habár magától értetődik ugyan, hogy ez az áthelyezés csak a birtokos költségére történhetik, de netáni félreértések elkerülése végett talán nem lesz egészen fölösleges ezt ípsissimis verbis magában a szövegben kifejezni. Azért a magam részéről bátor vagyok azon módosítványt benyújtani, hogy az utolsó mondatban ezen szavak után: „a birtokos a gazdatisztet” szurassanak be e szavak: „a saját költségén” és akkor az egész mondat így hangzanék (olvassa): „Ellenkező megállapodás hiányában a birtokos a gazdatisztet a saját költségén” egyik gazdaságából a másikba áthelyezheti.

Bernáth Béla előadó: T. Ház! Minthogy ez a módosítás a törvényjavaslat intenciójának teljesen megfelel, azt a magam részéről szintén elfogadásra ajánlom.

A Ház a §-t Tisza István gróf módosításával fogadta el.

A 8. §-t észrevétel nélkül elfogadta a ház. A 9-ik §. is változatlanul fogadtatik el.

Gróf Tisza István: T. Ház! A 10. §. értelmében az esetben, ha a gazdatiszt akadályozva van szolgálatának teljesítésében, fölmerülhet a helyettesítésnek szüksége s ebben az esetben, különösen a pusztai gazdálkodásnál, azon kérdés is felmerül, hogy a helyettes hol és miként helyeztessék el és miként nyerje ellátását. Én legkevésbé sem szándékozom eszorbítani azon elvet, amelyet a 10. §. kimond, hogy t. i. ily esetben a gazdatiszt semmiféle kárt ne szenvedjen. Ennek folytán a kérdést oly módon vélem megoldandónak, hogy a gazdatiszt köteleztetnék helyettesének elhelyezésére és ellátására, az így felmerült költség azonban a birtokos által neki megterítendő. Eszerint a 10. §. végére teendő lenne: „Ebben az esetben köteles a gazdatiszt a birtokos által netalán kirendelt helyettest a szükséghez és a lehetőséghez képest lakással és élelmezéssel ellátni, melynek tényleges költségeit viszont a birtokos tartozik a gazdatisztnek megteríteni.

Elnök: A Ház a 10. §-t Tisza István gróf képviselő módosításával fogadja el.

Tisza István gróf: T. Ház! A 11. §-ban a gazdatiszt özvegye és családja részére végkielégítés állapítatik meg, még pedig felévi fizetéssel egyenlő végkielégítés, ha öt évnél hosszabb, tíz évnél azonban rövidebb időt töltött szolgálatban és egyévi javadalmazásnak megfelelő összeg tíz évnél hosszabb szolgálat után. Én őszintén megvallom, nem tartom méltánynak, hogy azon gazdatiszt családját felől, a ki öt évnél rövidebb időt töltött szolgálatban, a lakásra vonatkozó szerény gondoskodáson kívül semminemű egyéb gondoskodás ne történjék. Én tehát tekintettel az itt felemlített végkielégítésekre és azokkal arányilagosan bátor volnék javaslatba hozni, hogy azon esetre, ha a gazdatiszt öt évnél rövidebb szolgálati idő után hal meg, özvegye vagy családja részére legalább negyedévi fizetés állapíttassék meg. Ezt tartalmazó módosításmat ajánlom a t. háznak elfogadására.

Rosszival István: T. képviselőház! A szakasz utolsó bekezdése szerint a birtokos az elhalt gazdatiszt családjának három hónapra köteles megfelelő lakást adni, vagy annak értékét megváltani. E vagylagos intézkedést a hátrahagyott családra nézve sérelmesnek tartom. Előfordulhat, hogy a birtokos a második, ránézve kedvezőbb alternatívát választva s a törvény rideg betűire támaszkodva a hátrahagyott családnak kifizeti a lakásbérnek 3 hónapra eső részét és a családát pár napra a haláleset után kiszállásoltatja. Méltóztassék az ily család szomorú helyzetét figyelembe venni. Az elárvult család a változott körülményeknél fogva kénytelen háztartását összevonni s így a felszerelésből értékesíteni azt, amit nélkülözhet. A gazdatiszt járandóságának egy jelentékeny része sokszor terményekben adatik ki; ezt a családnak szintén pénzzé kell tenni; ennyi gond között még arra is szorítani a családot, hogy pár nap alatt más lakásról gondoskodják, annyit jelentene, mint a sors csapásától sujtott arva családot még inkább lesújtani. Hozzájárul még az, hogy a lakáskeresés bizonyos időben ugyszólván lehetetlen, mert nem lévén felmondási idő, lakást egyáltalában nem is kaphatni. Nézetem szerint időt kell engedni a családnak arra, hogy ügyeit rendezhesse. Ez okból a következő módosítványt bátorlalom benyújtani s kegyes elfogadásra ajánlani:

A 11. §. utolsó bekezdésében, „megváltani” szó után vétessék fel a következő mondat: azonban megváltás esetében sem követelheti azt, hogy a gazdatiszt családja az elhalálozástól számított harmincz nap eltelte előtt költözködjék ki. (Helyeslés.)

Feilitzsch Arthur báró: T. Ház! Minden gazdasági törvény végelemzésében a társadalom egy részére köteleességeket ró és annak jogokat ad. Ennek a kötelem helyes irányba helyezése adja meg tulajdonképpen a mértékét annak, vajjon az illető törvény alapja jó-e vagy kifogásolható-e. A 11. §. utolsó bekezdése szerint köteles a birtokos gazdatiszt családjának elköltözéséhez a legközelebbi vasuti vagy hajóállomásig vagy ezzel egyenlő távolságig a szükséges igaerőt szolgáltatni. Sajnos ugyan, de Magyarországnak még igen nagy részében, főleg az erdélyi részekben nagyon sok gazdaság fekszik oly távolságban a vasuti állomástól, hogy ennek a rendelkezéseknek a további fentartása a gazdatisztet tartó birtokosnak majdnem lehetetlen feladatot ró.

Nem akarok vidékeket említeni, hiszen egy pillantása a térképre, igazolja állításomat, sok gazdaság 2—300 km-nyi távolságra fekszik a legközelebbi vasuti állomástól. A szakasz változatlan fentartása esetén mit jelentene ez? Jelentené azt, hogy az illető birtokos 8—10 napra köteles fuvar-erejét rendelkezésre bocsátani. Ennélfogva tisztelettel vagyok bátor a következő módosítást benyújtani és elfogadásra ajánlani (olvassa): A 11. szakasz 6. bekezdésének „vagy azzal egyenlő” és „távolságig” szavai közé teendő: de legfeljebb 50 km-nyi. Akkor a szakasz ezen bekezdése így hangzanék: (Olvassa) „Köteles továbbá a család elköltözéséhez a legközelebbi vasut- (hajó) állomásig vagy azzal egyenlő, de legfeljebb 50 km-nyi távolságig a szükséges igaerőt szolgáltatni.” Ajánlom módosítványomat elfogadásra.

Darányi Ignác földmívelésügyi miniszter: T. Ház! 3 rendbeli módosítvány adatott be. Az elsőt beadta gr. Tisza István igen t. képviselőtársam. E módosítvány célja az, hogy a 11. szakasz első bekezdése október módosítottassék, hogy azon gazdatisztok családjai is, a kik öt évet nem szolgáltak, legalább egy-negyed évi fizetést kaphassanak végkielégítésül. Azt hiszem, ez méltányos javítás, ehhez hozzájárulok. (Helyeslés.) Ugyanez az ilyen természetű az a módosítás, melyet Rosszival István dr. képviselő ur előterjesztett, mert ennek a módosításnak, a mely a 11. szakasz 6. bekezdéséhez van beadvá, a célja az, hogy elhalálozás esetén a családnak minden esetben és föltétlenül 30 napi elköltözés biztosíttassék. Végül Feilitzsch Arthur báró t. képviselő ur azt proponálja, hogy ott, hol a birtokosnak a legközelebbi vasuti állomáshoz való szállítási távolság 50 km-nél nagyobb nem lehet. Azt hiszem ez is elfogadható, mert mikor vasúthoz, vagy hajóhoz való szállítási távolságunk 50 km-nél nagyobb távolságra nem szoktunk gondolni.

Azt hiszem, mind a három módosítás csak javítása a törvényjavasltnak és azért kérem a t. Házat, hogy azokhoz hozzájárulni szíveskedjék.

Elnök: A Ház a módosítványokat elfogadja.

A 12., 13. §§-ok észrevétel nélkül elfogadtatnak.

Tisza István gróf: T. Ház! A 14. §. felsorolja azokat az eseteket, amelyekben a határozott időre kötött szerződés is ezen előre megállapított határidő előtt felbontható és itt felsorolja a birtokeladást, a bérlet abban-hagyását, továbbá a birtokos személyében, a birtok állagában, vagy kezelésében beállott lényeges változásokat. Azt hiszem, t. ház, ezzel teljesen ki van merítve mindazon esetek sorozata, amelyekben egyáltalán komoly érdek szólhat amellett, hogy a felmondási jog biztosíttassék ilyen szerződésekre nézve is és nem gondolom, hogy akármely félnek érdeke nem volna, túllőve a célon, a bizonytalanságnak egy oly elemét hozni bele a szerződés által létesített helyzetbe, amely kaput nyisson arra, hogy egy esetben a gazdatiszt, másik esetben a birtokos ürügyet keressen a szerző-

dés idő előtt való felbontására. Azt gondolom tehát, czélszerű volna a szakaszról ezen szavakat: „fontos okból, nevezetesen,” amelyek az itteni felsorolást exemplikativ természetűvé teszik és kaput nyitnak további fontos okok utáni fűrkészésre, kihagyni és az itt felsorolt okokat, mint taxativ felsorolást hagyni meg. Ugy gondolom, mintkét fél érdekében csak előnyösebb lesz így a dolog.

Bernáth Béla előadó: T. Ház! Miután e szakaszban tényleg fel vannak sorolva taxative a fontosabb okok, nevezetesen, hogyha az ingatlan állagában, a birtokos személyében, vagy a bérlet abban-hagyásával történnék lényeges változások, nehegy ez a „fontos okból” kifejezés zavarokra adjon alkalmat, a magam részéről szintén ajánlom, hogy méltóztassék Tisza István gr. képviselő ur módosítványát elfogadni.

Buzáth Ferencz jegyző: (Olvassa.) A szövegből „a fontos okból, nevezetesen” szavak kihagyandók.

T. Ház a 14. §-t Tisza István gróf képviselő módosításával fogadja el.

Tisza István gróf: T. Ház! A 15. §-t változatlanul fogadom el, azonban, annak egy bizonyos kiegészítését tartanám szükségesnek. Igen sok olyan eset is merülhet fel ugyanis, a midőn szüksége fog beállni annak, hogy a szolgálati viszony a gazdatiszt és a birtokos közt előbb szüntettessék meg, mint mikor a felmondási határidő lejár.

En ugy gondolom, hogy ez a kérdés mindkét fél érdekének teljes megóvása mellett megoldható, mert hiszen a gazdatiszt jogos érdeke csak azt kívánhatja, hogy ő mindazon anyagi járulékokat és illetményeket megkapja a felmondási időre, a melyeket megkapott addig, míg szolgálatban állott, de a gazdatisztnek semmiféle jogos érdeke nem kívánhatja azt, hogy megmaradjon a birtok kezelésében és gyakorolja az intézkedéssel járó jogokat még azon esetben is, ha egy vagy más okból a birtokos ezt czélszerűnek nem látná. Nem akarok a részletekbe bocsátkozni, de azt hiszem, nagyon szembeálló dolog az, hogy sokszor lehet olyan a személyes viszony a felmondott felek között, a mely mind a két fél érdekében csak óhajtandóvá teszi a személyes érintkezésnek, a szolgálati viszonynak mielőbbi megszűnését. Ennélfogva bátor volnék javasolni, hogy a 15. §. végére a következő kiegészítés tétessék: (Olvassa.) Ha a birtokos a felmondás közlése után a gazdatisztet a felmondási időre eső minden járandóságra nézve kielégíti, vele a szerződést a felmondási idő előtt is megszüntetheti. A lakásból való költözésre azonban a gazdatisztnek 30 napi határidő hagyandó. Gondolom, ezen utolsó mondatnak külön indokolása felesleges.

Bernáth Béla előadó: T. képviselőház! Miután a gazdatiszt helyzete ezáltal rosszabbodni nem fog, mert minden igényére nézve kielégítést nyer, én a magam részéről is a beadott módosítást elfogadásra ajánlom.

Polónyi Géza: T. Ház! Én teljesen osztom azt az intencziót, amely ezen módosításban foglaltatik; az igazságügyi bizottságban ezen eszmét tárgyaltuk csak még egy nuance-ot kell tisztába hozni az intenczió tekintetében, t. i. hogy méltóztassék belevenni a módosításba, hogy habár a lakásból csak 30 nap alatt kell eltávoznia a gazdatisztnek, akinek negyedévi, felévi vagy egész évi felmondás van kikötve, de azért neki a lakbér tekintetében kompenzációt kell adni az egész felmondási időre. Ezt szükséges kiemelni, nehogy e tekintetben félreértés legyen, mert azon szöveg szerint, amelyet elő méltóztatott terjeszteni a t. képviselő ur, könnyen oda magyarázhatnák, hogy neki ez esetben több lakbér nem jár. Azt hiszem, hogy a t. képviselő urnak is az az intencziója, hogy azért az egész felmondási időre a lakásra nézve a gazdatisztet kompenzálni kell. Ha az értelmezés tekintetében nincsen véleményeltérés,

akkor magam is ajánlom a módosítás elfogadását.

Darányi Ignác földmívelésügyi miniszter: gróf Tisza István képviselő ur módosítása azt célozza, hogy mikor már egy tartóhatatlan viszony áll be, amelynek sok képzeltetése van a birtokos s a gazdatiszt között és a birtokos nem akarja igénybe venni azt a szolgálatot, amely őt megilleti, de meg akarja mindazt adni, ami a felmondási időre a gazdatisztnek jár, hogy az esetben lehetséges legyen egy megoldás. Azt hiszem az intenció helyességéhez szó nem fér. (Helyeslés.) Természetesen másképp nem magyarázhatom a módosítást, mint úgy, hogy a gazdatiszt minden néven nevezendő illetményét megkapja, e szerint megkapja azt a lakbérértéket is, amely az egész felmondási időre jár. Kérem, méltóztassék a módosítást elfogadni.

A Ház a módosítást elfogadja.

Makfalvy Géza: T. Ház! Valamint a 4. §-t a gazdatiszt érdekében nem tartom kielégítőnek, úgy a 16. §-t a birtokos érdekében nem tartom kielégítőnek. Mert a 16. § f) pontja azt mondja, hogy a gazdatiszt a szolgálatból azonnal elbocsátható, ha a birtokosnak szándékosan kárt okoz. Ez helyes. Azonban a legkritikább esetekben történik az, hogy a gazdatiszt a birtokosnak szándékosan okoz kárt; rendszerint a nagy károsodás hanyagságból vagy halasztásból ered, pl. ha a gazdatiszt nem aratja le a repest a kellő időben, s ekkor az egész repestermés kipereg, vagy ha meg van bízva, hogy jég ellen biztosítson és elmulasztja a biztosítást, vagy ha valamely állati járvány van, és a gazdatiszt annak elfojtására nem teszi meg a szükséges óvintézkedéseket és az egész állatállomány elragályosodik vagy elhull. Hiszen éppen a mulasztás által okoztatnak a legnagyobb károk.

Ugy hiszem, az ilyen gazdatiszt rászolgál arra, hogy a birtokos elbocsássa. Hiszen minden egyes eset bírói megítélés tárgyává lesz; tehát ha valami haszonlatosságért akarná elbocsátani a gazdatisztját, természetesen nem fogja a bíróság az elbocsátást megítélni.

Ezért bátor vagyok a következő módosítványt beadni a 16. f) pontjához, (olvassa): „ha a birtokosnak akár cselekvése, akár mulasztása által szándékosan, vagy vétkes gondatlanságból kárt okoz.” Kérem, méltóztassék a módosítványomat elfogadni. (Helyeslés.)

Kossuth Ferencz: T. Ház! abból az eszmemenetből kiindulva, melyet tegnap Rigó Ferencz t. barátom pártom nevében előadott, megjegyzem azt, hogy megtörténhetik a gazdatisztel is az, ami megtörténhetik sok más tisztességes emberrel, hogy elítéltetik, a nélkül, hogy díltamáló cselekményt követett volna el. Ennélfogva a gazdatisztet ezen eshetőség ellen meg kell védelmezni. Tehát a c) ponthoz a következő módosítványt vagyok bátor benyújtani: a második sorban előforduló következő szavak helyett: „ha ilyen büncselekmény miatt” tétessék: „ha ilyen infamáló büncselekmény miatt elítéltetett.”

Darányi Ignác földmívelésügyi miniszter: T. Ház! A 16. § c) pontja minden irányban megnyugtató lehet, mert abban világosan ki van mondva, hogy ha büntetett, vagy nyereségvágyból elkövetett, vagy szemérem elleni vétség miatt jogerősen vád alá helyeztetett, vagy ellene a főtörvény elrendeltetett, vagy ha ilyen büncselekmény miatt elítéltetett. Itt tehát megvan az a kontradiktórium, amelyet t. képviselőtársam keres. Azután azt mondja a szöveg: „Továbbá ha jogerősen harmincz napnál hosszabb időtartamu szabadságvesztés-büntetésre ítéltetett, vagy ha harmincz napot meghaladó időt át előzetesen le van tartóztatva, illetőleg vizsgálati fogságban van”. Méltóztassék gyakorlati módon venni a dolgot. Pl. a párbajra történt utalás. Hiszen az már rendkívüli súlyos párbajvétség, amely harmincz napnál tovább tartó fogsággal büntetett. Itt

már nem annyira a vétség természetére gondoltunk, mint a szolgálatban való fizikai akadályoztatásra. Méltóztassanak csak arra gondolni, mit tesz az pl. aratás idején, ha a gazdatiszt harmincz napig akadályozva van. Ez azt jelenti, hogy abban az esztendőben a gazdatisztnek, amikor talán legnagyobb szükség van rá, nem lehetett hasznát venni. Kérem a t. Házat, hogy a 16. § c) pontját fentartani méltóztassék. (Helyeslés.)

Elnök: Kérem a t. Házat, elfogadja-e a 16. § c) pontját eredeti szövegében, szemben Kossuth Ferencz módosításával. (Igen! Nem!) Akik eredeti szövegében fogadják el a 16. § c) pontját, szíveskedjenek felállni. (Megtörténik.) A Ház az eredeti szöveget fogadja el és így Kossuth Ferencz képviselő ur módosítása elesik. A d) és e) pontok nem kifogásoltatván, elfogadtnak.

Elnök az f) ponthoz Makfalvy képviselő ur adott be módosítványt. Ezt a Ház Makfalvy képviselő ur által benyújtott módosítványval együtt elfogadja.

A 17—22. §-t változtatlanul fogadja el a ház.

Feilitzsch Arthur br.: T. Ház! Minden további indoklás mellőzésével egyszerűen utalással a 11. §-nál ajánlott módosításomra és annak indoklására, vagyok bátor a 23. § hoz, amely most már nem a gazdatiszt elhalálozása folytán visszamaradt özvegyre, de magára a bármely okból elbocsátott gazdatisztra vonatkozik, a következő módosítást ajánlani: „A legközelebbi vasut-(hajó-) állomásig vagy azzal egyenlő távolságig” szavak után teendő, de legfeljebb 50 kilométerig. Kérem módosítványom elfogadását. A Ház a módosítást elfogadja.

Darányi Ignác földmívelésügyi miniszter: a 25-ik szakaszt illetőleg felszólalni óhajtok, hogy tájékozva legyen a t. ház azon módosításáról, a melyet az általános tárgyalás során volt szerencsém jelezni s a melyet most beadni szándékosom. Anélkül, hogy bővebben kiterjeszkednem a kérdésre, mert az általános tárgyalás folyamán volt szerencsém kiterjeszkedni azokra, a miket úgy Kossuth, mint Rigó képviselő urak felhoztak, vagyok bátor proponálni, hogy a 25. szakasz első bekezdése a következő szöveggel tétessék (olvassa): „A törvényhatóságok, a községek, egyházi testületek és egyházi személyek, mint ilyenek a köz- és magánalapítványok és hitbizományok, a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok, valamint tekintet nélkül állampolgárságukra azon birtokosok, kik állandóan nem laknak a magyar korona országainak területén, (kivéve mindazonáltal azokat, a kik hivatalos megbízásból vannak távol vagy a kiknek háztartása vagy leszármazója állandóan itt lakik) valamint a fentemlített birtokosok tulajdonát képező gazdaságok bérleti azon gazdaságaikban, a melyekben legalább 3000 korona állami földadó fizetetik, az ezen törvény életbeléptetését követő ötödik évtől kezdve gazdatisztként csak okleveles gazdatisztet alkalmazhatnak. Kérem módosításom elfogadását.

Rigó Ferencz: Tegnap és ma általam kifejtettek alapján a 25. szakasz harmadik bekezdéséhez a következő módosítást módosítást van szerencsém betervezni: ezen szó után „azok” tétessék „a magyar állampolgárok”. (Helyeslés.)

Rosenberg Gyula: T. Ház! Ugyanazt a módosítást, melyet megtenni szándékoztam, az elhangzott felszólalások után is fenn kell tartanom, mert az azokkal a módosításokkal, melyeket úgy a földmívelésügyi miniszter ur, mint Rigó képviselő ur nyújtott, semmi összeköttetésben nincs. T. i. a harmadik bekezdésnek az az intenciója, hogy ha a birtokos személyében változás áll be, a gazdatiszt, ha nem is okleveles, ugyanazon a birtokon megmaradhasson. Abban a szövegében, amely a törvényjavaslatban foglaltatik, ez kifejezésre nem jut. Előfordulhat

ugyanis az az eset, hogy a kötött birtok tulajdonosának személyében változás áll be: erre az esetre a gazdatisztet, illetőleg a szöveg nem felel meg teljesen a törvényjavaslat intenciójának. Ezért azt a módosítványt vagyok bátor benyújtani, hogy a harmadik bekezdésben az „ugyanazon” szó után tétessék ezek a szavak: „birtokon, vagy ugyanazon”, úgy hogy a szöveg így szólna: „ugyanazon birtokon által továbbra is alkalmazhatók”.

Polónyi Géza: T. Ház! A törvényjavaslat vége felé közeledünk s úgy látszik a képviselőház teljes egyértelműséggel fogja megalkotni ezt a törvényjavaslatot. Nagy fontosságot tulajdonítok a közmegegyezés szempontjából annak, hogy az a módosítás, melyet Rigó Ferencz képviselőtársam benyújtott, fogadtassék el. Itt arról van szó, hogy a kötött birtokon ezidőszent alkalmazásban lévő gazdatisztneknek, — hozzáteszem: helyesen, úgy amint azt Rosenberg Gyula képviselő ur módosítványa mondja, hanem nemcsak ugyanazon birtokos által, hanem magán a birtokon alkalmaztassanak s ezzel jelzem, hogy hozzájárulok a módosításhoz — kik ez idő szerint oklevél nélkül vannak, megadatott az a kedvezmény, hogy a törvény életbelépte után is ott maradhassanak, kizárólag a magyar állampolgárookra szorítottassék. Mert ha a törvény ily magas elvet, mint a melyent a 25. §-ba felvett, szankcionálni akar, lehetetlenség, hogy a kivételek közé épen azokat sorolja be, a kikkel szemben ezt a törvényt tulajdonképpen megalkotni kell. Röviden szöve, semmiféle állammal törvényhozása a világon nem tenné és nem teszi azt, hogy ott, hol a törvényben kivételeket alkot meg, ezeket a külföldiekre is alkalmazza. Miután ezen módosításnak célja a magyarság érdeke, kérem a t. Házat, méltóztassék ezen módosítást oly értelemben, a mint azt Rigó Ferencz képviselő ur benyújtotta, elfogadni.

Kola János: T. Ház! A 25. §. első bekezdésében igen fontos elvi meghatározás foglaltatik, t. i. hogy ezeken a kötött birtokokon és ama módosítás szerint, melyet a t. földmívelésügyi miniszter ur beadott, a külföldön lakó birtokosok magyarországi birtokain, a mely birtokok után legalább 3000 korona állami adót fizetnek, gazdatisztként öt év multával csak okleveles gazdatisztet lehet alkalmazni. Ezt az intézkedést üdvözlöm, elfogadom. A gazdasági szakoktatásra az állam nagyon sokat költ és a gazdasági iskolákból kikerült növendékek mégis nagyon ritkán találhatnak elhelyezést. Ebből a szempontból akarok én egy indítványt tenni. A 3. pont mátr engedélyez kivételt az első pontnak szabálya alól. T. i. azok, a kiket a törvény ezeken az alapítványokon és kötött birtokokon szolgálatban talál, öt év mulva — a mint ezt a 3. pont rendel — azok szolgálatban maradhatnak továbbra is, habár nem bírnak oklevéllel. Az utolsó pont, a 4. bekezdés a minisztereknek ismét jogot ad, hogy kivételeket tessenek ez alól az okleveles gazdatiszti minősítés alól a gyakorlat terén kitűnt egyénekre vonatkozólag. Mindezek mellett t. képviselőház, én azt hiszem, hogy a 2. bekezdésre teljességgel semmi szükségem nincs. A 2. bekezdésben t. i. az van mondva: Ha a kötelezett birtokos hiteles adatokkal igazolja azt, hogy szóban levő gazdaságának rendszerinti jövedelmével szemben az okleveles gazdatiszt alkalmazásával járó kiadás aránytalan megterhelést képezne. Ez az eset én szerintem alig fordul elő. Egy olyan birtokon, a mely 3000 korona állami egyenes adót fizet, lehet fogadni egy olyan okleveles gazdatisztet, a ki azon birtok jövedelmének megfelelő fizetést kaphat és a mellett a birtoknak jövedelme is marad.

De azután az van itt mondva, hogy egyéb rendkívüli méltánylást érdemlő körülmények is foroghatnak fenn. Ez semmit sem mond. Méltánylandó körülményeket a törvényben fentartani nem jó, nem szükséges, sőt

czélszerűtlen, mert így ezen törvény 25. §. sohasem fog hatályba lépni. Ennél fogva bátor vagyok azt indítványozni, hogy a 25. §. második bekezdése egyszerűen hagyassék ki.

Darányi Ignác földmivelésügyi miniszter: T. képviselőház! Nem vagyok azon helyzetben, hogy a második bekezdés kihagyásához hozzájárulhatnék. Mert ezt a 25. §-t úgy kell felfogni, hogy ez mindenesetre egy határozott előrelépést jelent. Úgy kell tehát azt megcsinálni, hogy az gyakorlatilag is kivihető legyen. Már pedig az adó megállapításánál én meglehetősen lementem, mert az a földbirtok, amely 3,000 korona állami földadót fizet, az nem szokott a nagy uradalmakhoz tartozni. E tekintetben tehát a mértéket meglehetősen alacsonyra szabtam. Tehát arra kell kérnem a t. Házat, hogy ezen második bekezdést fentartani méltóztassék.

Rosenberg Gyula t. képviselő ur módosítását elfogadom, mert hiszen azt az eszmét, amelyet ki akartam fejezni, még szabatosabban fejezi ki. Végül t. képviselőház kijelentem, hogy részemről hozzájárulok a Rigó Ferencz t. képviselő ur módosítványához. Hozzájárulok és pedig azért, mert ezen átmeneti intézkedés azokra a gazdatisztekre szól, a kik most, illetőleg akkor, a mikor ezen szakasz hatálya kezdődik, alkalmazásban vannak. Ezen szakasz hatálya pedig öt év múlva kezdődik és így azoknak, a kik idegenbe honosak, módjukban van addig a magyar állampolgárságot megzerezni. (Élénk tetszés és helyeslés.)

Marjay Péter: T. képviselőház! A 25. §. utolsó pontjában a következők foglaltatnak: A szakirodalom vagy gyakorlat terén kitüntetett egyéneknek a közigazgatási bizottság és a gazdasági egyesület, illetőleg a mezőgazdasági bizottság meghallgatásával az alaki képesítés hiánya alól a földmivelésügyi miniszter felmentést adhat.

Az igen t. miniszter ur maga mondotta Rigó Ferencznek ama kijelentésére, hogy miért nem tesz különbséget az okleveles gazdatiszt és a gazdasági alkalmazott között, hogy ez mintegy prémium, jutalom és kitüntetés, hogy az okleveles szót odateszik az oklevéllel bíró gazdatiszt cím elé. Ezt helyesen tette, ebben igaza van. De a gazdatiszt oklevél t. képviselőház szerintem a többi oklevéllel egyenértékű és épen azért az oklevél megcsufolásának tartanám azt, hogy ha ezen gazdatiszt oklevélnél kivételt lehetne tenni és ha a gyakorlati ügyességet vagy a szakirodalom terén kifejtett munkásságot annyira honorálhatná a törvény, hogy azt az oklevéllel bíró gazdatisztal egyenjogositná. Hogy nézne ez ki t. képviselőház? Hisz van akárhányszor olyan ügyes ember, a ki a prókatori tisztet és kötelezettségeket gyakran kitünőbbben végzi el mint némely igazi oklevéllel bíró prókator. Hogy nézne az ki, hogyha egy ilyen gyakorlati ügyességű prókator a miniszter a jelen eljáráshoz hasonlóan egyenjogositná az ügyvédi oklevéllel bíró prókatorral és felhatalmazná, hogy prókatori dolgokat végezhessen, vagy hogyha minden nazarénus próféta, a ki esetleg szebben szónokol bármely oklevéllel bíró lelkésznel és érti is a maga kötelezettségét, a lelkészi oklevéllel bíró egyénnel egyenjogositást nyerne a szolgálatra nézve. Én ebben még egyéb veszedelmet is látok, mert akkor egyes nagy befolyású emberek az ő kedvelt gazdatisztjeik számára megszerezhetnék az egyenjogositást, mert az a protekció mindenkor erős kis jószág és sok ember kezében nagyon jól szokott érvényesülni. Aki a gyakorlati életben ügyességre tett szert, vagy aki a szakirodalom terén kitüntette magát, az az ember pályázhat pályadíjakért és munkásságát, szakértelmét, ügyességét ott nyilváníthatja és jutalomban részesülhet. Azt azonban helytelen dolognak tartanám, hogy iskolai képzettség nélkül egyenjogositást nyerjen azokkal, akik az oklevéllel tanulnak és gazdasági akadémiát végeztek. Ennél fogva bátor vagyok indit-

ványozni, hogy a 25. §. utolsó bekezdése egészen hagyassék ki.

Majör Ferencz: T. képviselőház! Legyen szabad ezen szakaszhoz nekem is hozzászólni. Én részemről a szakasz fentartása mellett szavazok, még pedig a következő okok alapján. (Halljuk! Halljuk!) Ezen szakaszban nem arról van szó, hogy az illetőknek diploma adassék, hanem csak arról, hogy az esetekben, midőn okleveles gazda kívánatik egyes állások betöltésénél, azon állásokat ők is elfoglalhassák. Ezt pedig én méltányosnak tartom, mert épen a gazdák tudják a legjobban, hogy gyakran minden elméleti képzettség, mondjuk az akadémiának elvégzése nélkül is kiképezheti magát valaki úgy, hogy az irodalom terén is oly munkásságot fejthet ki, hogy részére ilyen kivételt állíttassék fel. Ez az én véleményem a szóban lévő szakaszra nézve.

Marjay Péter: Szavaim értelmének helyreigazítása végett kérek szót. (Halljuk! Halljuk!) Itt teljesen csakis az egyenjogósításról lehet szó, hiszen azt az ügyes gyakorlati gazdatisztet elfogadja bárki. Micsoda okból kívánunk tehát itt felmentést adni, ha nem azon a czímen, hogy az az okleveles gazdatisztekkel minden irányban, törvény előtt és mindenütt egyenjogú legyen. Ezt kívántam megjegyezni.

Bernáth Béla előadó: Arra kérem a t. Házat, méltóztassék a beadott módosítványt mellőzni, mert igaz, hogy a szakirodalom terén kifejtett tevékenység és egyéb méltánylást igénylő körülmények is lehetnek az életben, ahol szükségessé válik, hogy a felmentés megadható legyen, annál is inkább, mert csupán a közigazgatási bizottság, a gazdasági egyesület, valamint a mezőgazdasági bizottság meghallgatásával adhatja meg a miniszter ezen felmentést; így tehát én nem látok semmiféle jogsérelmet abban, ha ezen szakasz benmarad a javaslatban. Kérem ennél fogva a t. Házat, méltóztassék az eredeti javaslatot elfogadni. (Helyeslés.)

Elnök: T. Ház! Bátor leszek most azon sorban, amelyben a 25. §. egyes pontjaihoz a módosítványok beadattak a kérdéseket feltenni. Az első kérdés az, elfogadja-e a ház a 25. §. első pontjához a földmivelési miniszter ur által beadott módosítást? (Elfogadjuk!) Elfogadtatott. A másik kérdés: elfogadja-e a képviselőház Kola János képviselő ur azon módosítását, hogy a 25. §. második bekezdése hagyassék ki. (Nem fogadjuk el!) A módosítás nem fogadtatván el, a 25. szakasz második bekezdése eredeti szövegében fogadtatott el. Következik Rigó Ferencz képviselő urnak a 25. §. harmadik pontjához beadott módosítása. Elfogadja-e a Ház a módosítást? Elfogadtatott.

Következik a 25. §. harmadik pontjához Rosenberg Gyula képviselő által beadott módosítás. Elfogadja-e a Ház ezt a módosítást? Elfogadtatott. Végzetül következik a 25. §. utolsó pontjához beadott azon módosítása Marjay Péter képviselő urnak, hogy ez a pont kihagyassék. Elfogadja a Ház a módosítást? (Nem.) Ész szerint a 25. §. 4. pontja az eredeti szövegben fogadtatott el.

A 26-ik §. változatlanul fogadtatott el. **Bernáth Béla** előadó: T. Ház! Ajánlom, a 27. §. első bekezdésének első sorában „gazdatiszt, gazdasági igazgató, gazdasági felügyelő, gazdasági intéző, gazdasági segéd” szavak kihagyásával a következő módosítást: „jóságigazgató, jóságfelügyelő, gazdasági intéző, gazdasági ellenőr, kasznár,” továbbá a második bekezdésben ezen kifejezések helyett „a ki a gazdasági igazgató, gazdasági felügyelő, gazdasági intéző, vagy gazdasági segéd czímet ezen törvény életbelépte előtt jogosultan használta” ezen módosítást: „az, a ki a jóságigazgató, jóságfelügyelő, gazdasági intéző vagy gazdasági segéd, kasznár czímet 1900. év január elseje előtt jogosultan használta.” T. Ház! Az állami kezelésben is el vannak ezen

czímek fogadva, de különben is a gyakorlati életnek megfelelnek. Kérem a t. Házat, méltóztassék ezen módosítást elfogadni.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni a 27. §-t? Elfogadtatik.

A 28. 29. §§ észrevétel nélkül elfogadtatnak.

Elnök: A törvényjavaslat részleteiben is elfogadtatván, harmadszori olvasása a legközelebbi ülés napi rendjére fog kitűzteni.

A Ház a törvényjavaslatot harmadszori olvasásban egyhangulag elfogadta s a főrendiházhoz terjeszti fel.

Centrális vagy decentralis kezelés.

Tapasztalati tény, hogy egy ugyanazon birtoktest más és más kezelési rendszer mellett nem adja meg az egyazon jövedelmet, továbbá, hogy a rendszer kebelében működő kezelőszemély nem megfelelő volta képes egy birtokot a jövedelmezőtlenségbe juttatni, míg a megváltoztatott rendszer vagy a kezelő személyében változtatás az eddig passzív birtokot aktívává teszi. Épp ezért igen fontos dolog a gazdaságkezelésnél a kezelési rendszer és a kezelő személy megválasztása. Amint a helytelen rendszer a jó kezelő személyezettel mi eredményt se képes fölmutatni, épen úgy a leghelyesebb rendszer munkássága is meddő lesz nem megfelelő személyezettel. Minden körülmény, adott viszony más és más rendszert és minden rendszer más és más kezelő személyt igényel. Egy gazda lehet igen megfelelő a centrális és épen nem megfelelő a decentralis rendszer mellett és viszont ha a kezelő személy egyénisége, vérmérséklete ellenkezik a centrális rendszerben okvetlenül uralkodó szellemmel, nem bír abban működni, prosperálni. Minden körülménynek megvan a maga leghelyesebb rendszere és minden rendszernek a legmegfelelőbb egyéne. Ha e kettő, tudniillik a rendszer és kezelőszemély megtalálták egymást, az elérendő czél el fog éretni, míg ellenkezőleg a birtokkezelésben nem lesz meg soha a megkívántató összhang.

Mi tehát a centrális és decentralis rendszer?

A centrális kezelési rendszernél a birtokon történő minden intézkedés, a mivelési ágak megválasztása, az egyes munkák keresztülvitelének módozata a centrumból kormányoztatik s az onnét utasításként kiadott részletek az egyes kerületekben egyszerűen végrehajthatnak. Itt tehát a központ a fő, innét indul ki minden, innét ellenőriztetik a végrehajtás mikéntje és kiint azt egyes kerületekben a parancsokat átvevő végrehajtó marad egyszerű végrehajtó közeg, az adminisztráció gépezetében egy kerék, mely megteszi a maga körforgását. A centrumban egy oly gépezetnek kell működni, mely a mindennapi programot beadja, ide oly végrehajtó közeg kell, mely az előírt parancsot végrehajtja, annak helyes keresztülviteléért felelős, de már a végcél: a jövedelmezőség reája felelősséget nem ró. E rendszer mellett az egyén képessége, az ész működése fölöslegessé válik.

E rendszer feltételezi, hogy a központ minden perczen, mindenben tökéletesen otthon legyen, a kiadott intézkedések félreismerhetetlen nyíltsággal adassanak ki. Igen természetes tehát, hogy a jövedelmezőségért a felelőség csakis a központot terheli, míg a kerületi tiszték e tekintetben nagyon kellemes helyzetben vannak, ennél fogva a tisztí díjazásoknak függetlennek kell lenni a jövedelmezőségtől és így az újabb időben mindinkább tért foglaló perzentuális rendszer méltányosan nem is alkalmazható. És ha semmi más hátránya nem volna is e rendszernek, mint csak az, hogy a tiszt egyéni intelligenciája télenüi hever, mert lévén csak egyszerű végrehajtó közeg, kinek munkáját egy irni ol as j

tudó cselédember is elvégezheti, a drágább kezelési rendszerek egyikének kell mondanunk, mert prédán báni az egyéni intelligenciával, azt föl nem használja és mégis megfizeti. E rendszer mellett elengedhetjük a gazdatiszt alkalmazását, szok helyét betölthetik a földmivessziskolákból kikerülő botos-ispánok, kiknek képzettsége a kijelölt működési kört betölti, a kezelést olcsóbbá teszi, mert javadalmazásuk is kell hogy csekélyebb legyen. Az elmondottakból kiviláglik, hogy oly nagybirtokon, hol az egyes kerületek egymástól, de főleg a központtól távol esnek, e rendszer alig alkalmazható. Az oly nagybirtokok pedig, melyek az egyes gazdaságokat egymáshoz közel tudják, könnyen kezelhetők azokat a központból, sokkal kedvezőbb helyzetben vannak. De legjobban életbe léptethetik e rendszert azon nagybirtokok, melyek területiális helyzete lehetségessé teszi azt, hogy néhány központos, talán szomszédos gazdaságokat egy-egy körzet alá von, mely körzetek élén áll egy intéző tiszt, aki a központtal szemben a decentralizációs rendszer elve mellett működik, de magában a körzetben az egyes gazdaságok ezen intéző tiszt vezérlete, felelőssége alatt centralizációs rendszerben kezeltetnek. Ezen rendszer mellett szüksége van a központnak annyi intéző tisztre, ahány körzet alkottatik, míg a körzetben belől álló gazdaságok az intelligens tisztet nélkülözhetik, oda már botos-ispán is elégséges leend. Éppen ezért ezen centralizációs kezelési rendszer, mert a központtól a felelősség eloszlik, legálább részben, mert az intézkedési jog több kézbe téteik, mert az egyes gazdaságok a drága képzett tisztartást fölőssé teszik, olcsóbb is, de sokkal jobb kezelési rendszer is, mint a merev centralizációs rendszer.

A centralizációs rendszernek ellenkezője a decentralizációs rendszer.

Axiomaként fogadható Bernát István azon mondása, hogy „a gazdasági centralizációnak szükségképeni következménye a szellemi centralizáció is^{*)}”, tehát e rendszer, ahol az egyes gazdaságok élén álló kezelőtisztek nem pusztán csak végrehajtó közvegek, több tevékenységet, az intelligenciának kihasználását kell feltételeznünk, azért itt a jövedelmezőségre való befolyás több kézre oszlik el és azért valószínűbb is a kívánt eredmény elérése. E rendszernek főfeltevétele az, hogy a birtok nemcsak annyi rátermett erővel rendelkezze, mint a hány körzet volna alkotható az egyes gazdaságokból, hanem minden egyes gazdaság kell, hogy ily személy vezetése alatt álljon. Ma már, a mikor a jó gazdatisztot kaphat a birtok még jobbat, ez semmi nehézségbe se ütközik, míg régebben, mikor még a sokoldalulag képzett gazdatisztok száma kevesebb volt, ezen decentralizációs rendszer életbeléptetése több nehézségekbe ütközött. Mikor még a gazdaságok üzeme extensív volt, a kezelés is sokkal könnyebb, sokkal áttekinthetőbb volt, míg ma a gazdaságok nap-nap mellett újabb ágakkal szaporítottak, a kezelés is több körültekintést igényel, de nagy birtokoknál az áttekinthetőség is szerfelett megvan nehezítve és éppen e szempontból előnyösebb a decentralizációs rendszer. Miután e rendszer, a kezelő személyzet határozottan döntő befolyást gyakorol a jövedelmezőségre, a legméltányosabb díjazási rendszer: a fixum mellett a jövedelembeni részletetés is indokolt, mert hiába, régi mondás és elvülhetetlen az, hogy ott lát legjobban az ember, ahol anyagi érdekei is szóban forognak. Igaz, hogy egy becsületes gazdatisztól minden körülmények közt megköveteljük azt, hogy a lehető legjobb után törekedjék, de már az ember véreben van a saját érdekének ápolása s ez mindig is úgy lesz míg a gazdatiszt is az emberek sorából kerül ki. Azután az ambíció a végtelékig felvan költve akkor,

^{*)} Aradi agrárgyűlés 1899. novbr. 25.

ha az egyéni képesség érvényesülésének tér nyitattik és meg van bénítva akkor, ha érzi azt, hogy szava egy nulla, hallgatnia üdvösebb, mint talán az igazat kimondani. E rendszer mellett minden egyes gazdatiszt értéke szerint ítéhető meg, a hol mindent az elért valóságos eredmény dokumentál.

E rendszer, a főnök részéről nyilvánuló szimpáthia vagy antipáthia nem emelheti vagy nem sülthetja oly mérvben, mint a centralizációs rendszer, ahol az egyéni képesség érvényesülhetése attól függ, hogy a főnök mily mérvben engedi azt meg. Centralizációs rendszer mellett az alantas közeg értékét csakis a főnök ítéheti meg és e szerint a szimpáthia érdemtelten emelhet és az antipáthia érdemtellenül sülthet. Ezen centralizációs rendszer megjárta régen, mikor a gazdatisztikar egy része előképzettségénél fogva mellőztetés, súbuktatás esetén alig vesztethetett valamit, míg ma, mikor az alantas közeg előképzettsége egyenrangú a fölöttesével, a méltánytalan bánásmód, vagy éppen a kibuktatás erkölcsi bélyeget üt a világ előtt arra, a ki ér és lelkiismeret furdalást okozhat annál, aki azt teszi — jegyezzük meg jól: az érdemtelennel szemben. Határozottan abszolutisztikus izü a centralizációs rendszer és nagyon idevágó Bernát István idézése^{*)} Tisza Kálmán beszédéből: „a centralizáció megsemmisíti a szabadságot és törpévé teszi a vidéki polgárokat”.

Nem állítom, hogy a centralizációs rendszer elvetendő rossz és mindenhová a decentralizációs rendszer, mint egyedüli jó, léptetendő életbe. Megvan a létjogosultsága bizonyos viszonyok közt az egyiknek ép úgy mint a másiknak, a helyi viszonyok, körülmények a mérvadók arra nézve, hogy mely rendszer életbeléptetése az egyedüli jó.

Van e két rendszer közt helyet foglaló harmadik rendszer is, melyet nevezhetünk mérsékelt centralizációnak, vagy mérsékelt decentralizációnak. Ezen közepeten haladó rendszert találjuk leginkább elterjedve hazánk nagy uradalmain és e rendszer mellett az eredmény jó is, mert igen szépen jövedelmező szolid nagybirtokokon feltaláljuk azt s valószínű, hogy e rendszer lesz a legerősebb ott, ahol a gazdaságok kiléptek már a régi egyoldalúságból, intenzívebbé vált az üzem, de nem oly belterjes még, mint például nyugaton, nem oly sokoldalú, talán a viszonyoknál fogva, mint nyugaton. E közepeten haladó rendszer, az összes kezelési ágak közt az összhang megvan, az egyes gazdaságok működésében megvan a harmonia, mert egy kézben összpontosul a szankezió és vétó jog. Több ágazatot, több gazdaságot érdeklő ügyek olytán elintézése nyer ezáltal megoldást, amely kérdések a merev decentralizációs rendszer mellett igen gyakran kanapé pörökre vezetnének, ami az összhangot zavarná és így a jövedelmezőséget befolyásolná. Képzelnünk egy nagy birtokot oly gazdasággal, amely tenyészállatokat nevel, de legelője nincsen.

Az egyik kezelő nem vállalja el a jöszágot nyaralásra, vagy oly árért, mely nem nevezhető testvériesnek. Egy másik gazdaság talán magtárhiányban szenved, építése nem volna indokolt, mert a szomszéd fölősleges helyiséggel rendelkezik s ez nem vállalná el a gabonát csak bizonyos árért! De vegyük a központi terheket, mert bármely rendszer, a központról gondoskodni csak kell, azt fel kell állítani és fenntartani. Ki lenne igazságos bírósít e terhek elosztásánál, ha nem volna egy kéz, mely összetartja az egész birtokot? Ily esetekben kell egy vétó jogot gyakorló kézzel gondoskodni. De egy nagy birtokon a vétóelek, eladások, adóügyek elintézését előnyösen nem lehet több kézre, annyira, a hány szeparált gazdasága van, bizni előnyösen, kell egy kézzel gondoskodni, mely e dolgokat intézi, nem

^{*)} Aradi agrárgyűlés 1899. horbr. 26.

mondom, hogy az egyesek meghallgatása nélkül. Ezen mérsékelt decentralizáció mellett az összes ügyek egy kézbe összpontosulnak, meg van azonban az egyes gazdaságkezelőknek a maguk körvonalozott utasításai, jogaik és kötelességeiket illetőleg. Jog adatik első sorban javaslatok tételére, a megadott rendelkezések nem bírálására, hanem ellenérvelésére, jog adatik oly intézkedések megtehetésére, melyekkel az illető gazdaság független kezelése jár anélkül, hogy az általános összhangot zavaró nagyobb arányú intézkedés az illető kezelőjoga lenne.

Meg lévén szabva a jog, meg van szabva a kötelesség is és ily módon az egyéni érték, becsvágy meggyilatkozhat, nem gátolja semmi a szabad gondolkodást, de zavarja az összhangot.

Megesik nagyon gyakran, hogy az általános uradalmi érdek, a mi a fő, talán valamely gazdaság rovására tesz bizonyos intézkedéseket szükségessé, a decentralizációs rendszer, az egyes gazdaság aligha vetné magát alá az általános érdekeknek, várná a nagylelkűséget a szomszédától, míg végre a nagy függetlenségnek a birtok adná meg az árát.

A mérsékelt decentralizációs rendszer mellett tehát a centralizációs rendszernek, épp úgy a decentralizációs rendszernek hátrányai el lesznek tüntethetők, előnye pedig kihasználhatók. Van még egy pont, mely igen sok nagybirtokon a merev decentralizációs rendszer ellen szól s ez a tökehiány. A bérő vagy a birtokos, aki maga gazdálkodik, tudja, hogy mily forgó tőkére van szüksége és a mikorra az kell, elő is teremti vagy ha nem, hát a következményekért önmagának felel. Tiszti kezelésnél decentralizációs rendszer mellett kellő forgótőkét kell a kezelő rendelkezésére bocsájtani, mert ennek híján tevékenysége megbénul anélkül hogy felelőssége fölfelé enyhítésben részesülne. Míg mérsékelt decentralizáció mellett a keret, melyben az illető kezelő mozog, úgy szabhat meg, hogy az esetleges hiányos beruházás a fölöttes előtt ismert dolog s az eredmény is e szerint lesz általa elbíráva.

Csikós Mihály.

Észrevételek a tisztai kezelés szervezéséhez.

Még ezelőtt 20—25 évvel is földbirtokosaink nem igen törték fejüket azon, hogy mikép kezeljék birtokaikat, rendszert változtassanak-e, vagy hárbe adják, hogy jövedelmezőbbé tegyék; . . . jó volt az úgy, ahogy volt. Jövedelem volt még az egyszerű gazdálkodás mellett is, mivel megfelelőek voltak a gabonáarak, a sertésvész sem pusztított, káros befolyású vámszerződések nem léteztek, határ-elzárásokat nem ismertek, olasz bor behozatal nem volt, de volt regálie jövedelem és egyéb kis jövedelmező jogocskák, egyszerűbben éltek, sem privát, sem az állami háztartásnak oly nagy igényei nem voltak és épen ezért nem igen törték fejüket azon, hogy mily új jövedelmi forrásokat kellene a gazdálkodás keretében nyitni; az intenzív gazdálkodást sem szerették, nem használták a sok műtrágyát, nem rendeztek be téhenészeteket, nem törődtek a nitrogén gyűjtő theoriával, sem a marhának gyorsabb fejlesztésével, nem használták fel a technika vívmányait, egyedül az extensív gazdálkodást jellemző szeszgyártás volt üzemben és csak egyes vidékeken virágzott a czukorgyártás.

Nagyot fordult azóta a világ. Az a csendes megalégedés, mi akkor a gazdaközönségben uralkodott, eltűnt s kezdetét vette az erős harc a létért, mely hógörgeteg módjára növekedett. Sokszor vigasztaltuk magunkat azzal: „no a tetőpontot elérjük, rosszabb már nem lehet. Sajnos, ez is csak ámitás volt, a helyzet bizony mind inkább rosszabb lett s a gazdának e mellett mégis existálnia kellett.

Szivós
cdzve a
könnyen
veszedel
el is se
ladással
lán vére
nösen a
ugyneve
dott, ez
vagyon
dan álla
vesztése
teljes ki
sulyozni
derutot
rossz ara
uralkodó
közében
olyan föl
irányított
Legelőssé
kenysége
sen, de i
tik az eg
volt és m
két évtize
tallunk, s
föül, még
son is, va
minél job
minél töb
szeresebb
Sajnos az
tozás foly
fejődött
tékben ha
gábbá a
ugy hogy
állunk, —

Sok
legyen, I
fekszik, m
gatlanába
kapja. A
még az
hogy med
alássa m
fogalkozás
megszerezi
val élt, ma
dik és dac
költve, hog
bérengedm
fordul és p
sági viszo
birtokos i
kait az ele
a befektet
nek tartja
tokait bérli
Tehát
A birtok
az adja el
csen nyitv
ez az oka
magát a
de nehéz
találni.

A bir
fegyver: eg
veszi a bir
désnek dac
mint a czi
ugyan kev
berért meg
szorulva, h
üzzön, ő
fentartja jo
kinek nehe
kivenni és
földes ur
és jóságba
értékben.
Igazán
donosnak,

Szívós életerő lakik a gazdában, meg van edzve a természettel való harcban, nem egy könnyen hagyja el helyét, habár nagy is a veszedelem s ha a gazdasági válság egyeseket el is sodort, kik körülményeknél fogva a haladással nem tudtak lépést tartani, mégis általában véve a gazdának igen jó dolga volt, különösen annak, ki már 20 évvel ezelőtt is az ugynevezett újabb igények szerint gazdálkodott, ez akár mint birtokos, akár mint bérlő vagyont szerezhett és ilyenek most is szilárdan állanak és képesek a válságot nagyobb veszteség nélkül túlélni, sőt az új vívmányok teljes kihasználásával rémíleg képesek ellensúlyozni az egész gazdasági vonalon beállott derutot és egyéb csapásokat, mint a gabona rossz árait, a gazdasági piacon egyáltalában uralkodó árdepressziókat, a sertésvész következtében elesett jövedelemforrást és sok olyan többkiadást, melyet az agrarizmus ellen irányított kartellek stb. okoznak a gazdának. Legelsősorban az állam fejtett ki nagy tevékenységet, hogy e válságos állapotokon segítsen, de intézkedései még most kevésbé érintik az egyes gazdákat. A boldogulás főelve az volt és marad: segits magadon. Az utolsó két évtizedben valóban nagy törekvést tapasztaltunk, sohasem remélt módon emelkedtünk fölül, még a 80-as évek elején uralkodó házison is, valóságos láz fogta el gazdáinkat, hogy minél jobban felszereljék gazdaságukat, hogy minél többet produkáljanak és általában rendszeresebb alapokra fektessék gazdaságukat. Sajnos azonban, hogy a mint a rendszerváltozás folytán emelkedett a termelés, amint fejlődött az intezivebb gazdálkodás, oly mértékben hanyatlott a termények ára, lett drágább a munkaerő emelkedtek az igények, úgy hogy a végeredmény az, hogy ma rosszabbul állunk, — mint valaha.

Sok gazda gondolkozik azon, mitevő legyen, hogy birtoka, melyben nagy érték fekszik, megfelelő hasznot hajtson, hogy ingatlanába befektetett tőkepenz kamatait megkapja. A kisbirtokos, ki maga kezeli birtokát, még az is szeretne szabadulni tőle, belátja, hogy meddő munkát végez, a sikerelenség alássa munkakedvét, bizalmatlan lesz és azon foglalkozást, mely neki a mindennapi kenyeret megszerezte és melynek kedvvel és passzióval élt, megunja. A bérlő is fölülte panaszkodik és daczára, hogy bérszerződésében ki van kötve, hogy semmi körülmények közt sines bérengedménynek helye, mégis földesurához fordul és pühtja szívét a nyomoruságos gazdasági viszonyok elősorolása által. A nagybirtokos ki gazdatisztek által kezelteti birtokait az elért eredménnyel nincs megelégedve, a befektetett tőkéjének kamatait igen kicsinyeknek tartja és azon gondolkozik ne adja-e birtokait bérbé?

Tehát nagy az elégedetlenség mindenütt. A birtok ára jelenleg oly nyomott, hogy csak az adja el birtokát, kinek más útja már nincsen nyitva; a föld haszonbérére is alázállt s ez az oka annak, hogy nehezen határozza el magát a nagybirtokos birtokai bérbeadására, de nehéz is realis bérlőket e válságos időben találni.

A birtok bérbeadás különben is kétélű ügy: egyik bérlő sok haszonbért ígér, kiveszi a birtok zsrját a legszigorubb szerződésnek daczára és ha a birtok ki van préselve, mint a citrom, — otthagyja; a másik bérlő ugyan keveset ígér, de ha csekély haszonbérért megkapja a bérletet nincs annyira rászorulva, hogy a birtokon rablogdálkodást üzzön, ő nem nyer ugyan rajta sokat, de fentartja jobban a földerejét, mint az a bérlő, kinek nehezére esik a bérösszeget a birtokból kivenni és így a kicsi bérösszeg mellett a földes ur mégis jobban jár, mert birtoka erő és jóságban nem veszítvén, nem is csökken értékben.

Igazán bajos tanácsot adni a tulajdonosnak, hogy miként kezeltesse birtokát.

Minden módnak van hátránya és előnye. A középbirtokos, ki maga vezeti gazdaságát batarozottan előnyben van, az övé marad a birtokjárdék és tőkekamaton kívül a vállalkozói nyereség és a szellemi vezetésért járó munkadíj is. A bérlő, ki maga kezeli bérletét a birtokjárdékot bérösszeg gyanánt adja a földes urnak és egyéb jövedelem a birtokból neki marad. A tisztai kezelésnél ellenben a földbirtokost nemcsak a birtokjárdék, de a tőkekamat és a vállalkozói nyereség is illeti, látjuk tehát ebből, hogy a legtöbb jövedelmet mégis a tisztai kezelési rendszer mellett lehet elérni. Csak az szükséges, hogy a tisztai kezelésnek adjuk meg a módot, hogy a tiszték szakképzettségüket, tapasztalataikat és jártasságukat kellően kihasználhassák.

Ezen feltétel mellett meg fog győződni arról, hogy a tisztai kezelés mellett jobban jön ki, mintha bérbé adná birtokát. Ha nem vesszük is tekintetbe, hogy egy bérlő helytelen gazdálkodása folytán mennyivel csökken a birtok értéke, de ha a feltételeket egyenlőkké tesszük, a tisztai kezelés mindig jövedelmezőbb, mint a bérbéadás. Vizsgáljuk csak meg miben áll a bérlő erőssége a tisztával szemben? Először, hogy feltétlen maga intézkedik, nem befolyásolja őt senki, bérszerződés az egyedüli, mitől tartania kell s melynek pontjait teljesíteni tartozik. Másodsorban, hogy a legtöbb esetben a bérlő nemcsak gazda, de kereskedő is; módjában áll minden kedvező alkalmat kihasználni, akár vétel, akár eladás szempontjából; nincs annyira gazdaságához kötve, mint a tisztát, felkereshet minden vásárt felesleges pénze sohasem hever a Wertheimban, hanem azt jószágba, vagy terményekbe fektetheti, úgy hogy pénzét legalább 4-szer forgathatja egy évben, mely csekély hasznot számítva 15-20% tesz ki.

Tisztai kezelésünk rendszere ellenben a régi „Zopfsystem”. Az összes gazdasági ágak nagy változásokon mentek keresztül, az egész gazdálkodás más alapokra lett fektetve, az igények mindenütt nagyobbodtak, a tisztai feladatai hasonlíthatatlanul nehezebbekké váltak; minden változott, csak tisztai rendszerünk maradt a régi.

Vannak ugyan kivételek, vannak uradalmak, melyekben a gazdatiszti állás, igazi bizalmi állás s jövedelme teljesen elég a tisztességes megélhetésre és mi ily helyeken megelégedett tisztikart találunk, mely szép eredményeket is ér el; de sajnos, nagy uradalmaink zöme, még elzárkózik ezen újítás elől és bizonyosan kárukra.

A tisztai hátránya a bérlővel szemben továbbá abban áll, hogy a tisztai feltétlenül köteles felelősséget vállalni, engedelmeskedni, a tisztai rendszabályt betartani; az intéző tisztai végrehajtja a főtiszt parancsait és csak kivételes esetekben rendelkezik saját felelősségére; a főirányokra pedig csak úgy gyakorolhat befolyást, ha a főtiszt az illető intéző jóakarója és ha elfogultsága nem megy annyira, hogy mindent maga akar legjobban tudni. A legkárosabb azonban az ezen Zopfrendszerrel járó szellem, mely az uradalmi tisztikarban igen gyakran feltalálható.

A gazdaság intézője kénytelen egy bizonyos előirányzat után működni; neki pénzforrások az előirányzott összegeken kívül nem állanak rendelkezésére, ő nem használhatja ki a konjunkturákat sem vétel, sem eladásnál; az eladást a központ eszközli és akkor és azt veszi, mi az előirányzatban fel van véve, alkalmi vétel kizárásával.

Az intéző a gazdaságában le van kötve, kereskedelmi mellék foglalkozást nem üzhet; az ellenőrzési szabályzatok nem engedik, hogy saját felelősségére egyedül üzletet köthessen, alkalmi vételeket eszközölhessen és belátása szerint a fölös pénzt akár jószágba, akár más produktív czikkbe elhelyezhesse.

Sok függ a főtisztól, ki alárendelt tisztai jeinek hatáskörét tagíthatja, ha mindjárt saját

felelősségére is; de sajnosan tapasztaljuk, hogy akárhány főtisztai állás vagy jogi, vagy más szakhoz tartozó egyénekkel van betöltve, kik a gazdaságot nem szeretik, mostoha gyermeknek tekintik és a tulajdonos földes urnak is a gazdaság iránt bizonyos előítéletet suggerálnak.

Nem kis feladat hárul azonban ezen probléma megoldásánál, probléma valóításánál magára a gazdatiszti karra. Mindig azt tapasztaltuk, hogyha a földes urnak jól ment a dolga, a tisztának is jó dolga volt, össze van kötve a gazdaság virágzása a tisztai jólétével, a gazdaság hanyatlása a tisztai csüggedésével. Ha a tisztától orvoslást várunk, legelőször is szent kötelességnek ismerjük el azt, hogy a tisztának mindazon eszközöket állítsuk rendelkezésére, melyek az okszerű gazdálkodáshoz feltétlenül szükségesek: mindenekelőtt elegendő felszerelést és elegendő üzemtőkét. Ahol a földbirtokos nem rendelkezik annyi tőkével, hogy egyes gazdaságait jól és a mai kornak megfelelően tudja felszerelni, adja inkább egyik, vagy másik birtoktestét bérbé. Ily körülmények közt a bérbéadás feltétlenül ajánlható, mert a bérbéadott gazdaságban felszabaduló fundus instructus és tőke lehetővé teszi a többi birtokokon az okszerű gazdálkodást. Ha a birtokot kellően instruáltuk akkor adjuk meg a tisztának a másik főeszközt a jövedelmező gazdálkodáshoz: a szabad kezet. Feltétlenül el kell tennünk azon ódsi állásponttól, hogy a gazdatiszti karban nem lehet teljesen megbízni s hogy rájuk nyugodtan nem lehet vagyontunkat bízni.

Fordultak és fordulnak elő ugyan ma is visszaélések, úgy mint akár milyen más szakmában; de ha p. o. egy bankhivatalnok a benne helyezett bizalommal visszaél, senkinek sem jut eszébe ezen eset miatt a bankhivatalnokit kart kárhóztatni. De sőt tovább megyek, az előforduló visszaélések oka sines mindig egyedül a tisztiben, hanem gyakran magában a gazdában is. Ismerünk helyeket, hol a tisztai fizetés 150-300 forint, csekély conventio és leginkább marhatartásból áll; most üssön ki a tisztai jószág állományban, vagy sertésvész, vagy egyéb állományát pusztító betegség és oda van a jövedelem, de jövedelmében évekre vissza van véve, ha nincs tartaléktőkéje, hogy állományát megint helyre állítsa. Igen helytelenül cselekszik azon birtokos, ki tisztjét egy esetleges ilyen csapásnak kiteszi s ennek következtében a kisértésnek is. Az a birtokos, ki gazdaságában kényszeríti tisztjét „status in statu” állapotot létesíteni, ki tisztjének jövedelmét, megéhetését jószágártása által nyújtja, vajjon kiszámítá-e már magának, mennyi időt veszít tisztje azzal, hogy kénytelen minden vásárt meglátogatni, hogy jószágát, ha kis haszon mellett is, de minél gyakrabban kicserélje. Hogy a gazdaságnak mennyi kára származik abból, hogy az intéző hetenkint egy napját a vásároknak tölti el. — Ezt sok birtokos nem veszi tekintetbe, pedig a kár bizonyára nagyobb, mint ha tisztjének a tisztességes megélhetésre más uton nyújt módot. Ha tehát azt akarjuk, hogy tisztünk egész idejét a reá bizott gazdaságnak szentelje, hogy munkakedve legyen, és hogy alkotásait áldás kísérje, úgy kell a tisztet javadalmazni, hogy a mindennapi kenyérkereseti gondoktól ment legyen, és hogy szakképzettségének, fáradozásainak, szorgalmának és becsületességének gyümölcsét élvezhesse. Ezt csak úgy érhetjük el, ha tisztjeinknek annyi fix fizetést adunk, hogy ebből családjával tisztességesen és rangjukhoz mérten élni tudjon, és ha őt megfelelőleg a tisztai jövedelemben is részesítjük, miáltal nemcsak a tisztai ambícióját serkentjük és őt takarékos gazdálkodásra tereljük, de a kifejtett — és ugyszólván a többi munkája és szellemi mint testi fáradozása igazságosabban díjazatik, a jövedelmezőbb gazdálkodásból származó eredmény helyesebben megoszlik és a tisztai anyagi jövőjét munkaképtelenség ese-

tére biztosítva látja. A gazdasági kezelés különféle módjáról már fölötté sokat írtak, sokkal hivatottabb szakfelek emelték szavukat, de ha újra foglalkozunk e témával, bizonyítéka annak, hogy e kérdés tényleg felette égető.

Tény az, hogy habár az országos gazdasági válságot nem tudjuk elhárítani, de egyes birtokok gazdasági válságát ényegesen enyhítjük a gazdasági rendszer módosításával. A központosított kezelés szigorú formájából ki kell vetköztetni, a közélet inkább decentralizálni; több hatalmat és jogot kellene adni az egyes intézőknek, jobb szellemet kellene teremteni a tisztai karban. Nem volna szabad, sem „Basa” rendszernek, sem „Zopf” systemának uralkodni, e rendszer megváltoztatása ugyan segítene a bajon, de az ideális, a mai kornak leginkább megfelelő kezelési rendszernek a szavatossági rendszer tekintendő. Büszkén mondhatjuk, hogy gazdasági karunk más országokéval szemben a lehető legjobb, nagy szakértelem, buzgóság, szorgalom és ambitio lakik kevés kivétellel e kar minden egyes tagjában, az egyszerűt pedig különösen ki van kifejlődve a magyar gazdaságban. És miért vonakodik mégis a földes ur birtokain a régi rendszert megváltoztatni és esetleg a szavatossági rendszert meghonosítani? Ennek okát a következőkben látom. Kevés nagy földbirtokos van, ki tisztikarát teljesen ismerne, a nagybirtokos keveset érintkezik tisztjeivel, előterjesztéseket csak a főtisztól vesz át, információkat, javaslatokat is csak az tehet és így birtokainak és viszonyainak ismerete abból áll, amennyit az illető főtiszt jónak lát a földesúrral közölni. Tudjuk továbbá azt, hogy sok nagybirtokos nem is igen törődik gazdasági viszonyaival, örül, ha nem háborgatják ezzel, megvan elégedve egy egyforma minimális jövedelemmel és nem kutatja mi által lehetne a birtokokat jövedelmezőbbé tenni.

Ezen elavult rendszer megváltozása által már sok kritikus helyzetben és viszonyok közt czélt értek egy gazdasági, mint más téren is és ha fentebb kérdeztük, hogy miért vonakodik a földesur más rendszert honosítani, arra a felelet az: hogy keveset törődik birtokai és azok jövedelmezőségével, nem ismeri tisztikara kvalifikációját, hiányzik a bátorság, hogy egy oly lépésre elhatározza magát, melynek következményei ismeretlenek és óvatosságból tartózkodik mindenki e fontos ügyben első és utolsó lenni.

Sokan talán el is határoznák magukat e lépésre, ha tisztjeiket jobban ismernék, ha meggyőződést szereznének, hogy feltétlenül bizhatnak bennük és hogy a tiszt elsősorban földesura javát akarja s csak azután a magáét és családjáét.

Fentebb elősoroltuk, hogy a bérlőnek mi az előnye a gazdasági felett; láttuk, hogy a bérlőnek teljes szabad keze lévén, jobban tud boldogulni, mint a gazdasági; feladatunk tehát kezelési rendszerünkben oly állapotot teremteni, hol a tiszt a bérlői hatalmakkal, jogokkal és kötelezettségekkel felruházva, tiszt is maradjon, betartván az uradalom által körülalozott üzemterveket és felelőssé tétetvén a birtok termőerejének és a birtokhoz tartozó értékek fentartásáért.

Gazdatisztjeink legtöbbje bátran sikra szállhat a bérlő osztályal, ha egyenlő fegyverrel állanak szemben, csak alkalmat és módot kell tisztjeinknek nyújtani, az eredmény nem fog elmaradni. Nagyon kívánatos volna, ha e rendszer tért hódítana, persze itt a teljes bizalom az alap, mert a tiszt jótállása inkább csak erkölcsi természetű és bizalmon alapuló. Némely erdélyrési gazdaságban e rendszer jó eredménnyel meghonosult, pedig sokkal nehezebb viszonyok közt él az erdélyi gazda, mint a Királyhágón túli. Az értékesítési viszonyok igen rosszak, a munkaerő sokkal gyengébb és maga a föld és annak fekvése is sokkal több munkaerőt igényel.

Ma csak a legnagyobb takarékoság vezethet célhoz, mellőzön tehát a gazda minden felesleges kiadást s ez is a bérlőnek egyik nagy erőssége, hogy nem gazdálkodik ugynevezett uradalmi módon, hol sokat a szem kedvéért kell tenni, hanem mellőzve minden fényűzést, iparkodjunk korunk vívmányait javunkra fordítani, így bizton számíthatunk célunk elérésére.

Gruner Lipót.

Álláshirdetések.

E rovatban díjtalanul közöljük a „Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesülete” minden állást kereső tagjának hirdetését 2 hónapon keresztül.

Az állást keresők bizonyítvány másolataikat tartoznak irrodánkhoz beküldeni.

Az állást adó földbirtokosokat tisztelettel kérjük, hogy betöltendő állások esetén egész bizalommal szíveskedjenek irrodánkhoz fordulni. Az állás-betöltésre előjegyzett gazdasztek bizonyítvány másolatait kívánatra bérmentve és díjtalanul küldjük meg; de ezeknek betekintés utáni visszaszámraztatását kérjük. Elegendő csupán az illető hirdetés előtt álló számról hivatkozni.

E rovat díjtalanul áll rendelkezésre a betöltendő állásokat hirdetni óhajtó földbirtokosoknak is, ha egyesületünk tagjai sorába lépnek.

Betöltendő állások.

Ajánlatok az ügyvezetőséghez küldendők.

86. Önálló rendelkező tiszt kerestetik egy kb. 3000 holdas gazdaságba. Fizetés kb. 1200—1400 korona készpénz és megfelelő konvenczió. Pályázhatnak gazd. tanintézetet végzett egyének, kik a horvát és német nyelvet s a magyar és szláv nyelvet s a németet okvetlen bírják.

87. Folyó évi nov. 1-ére földmivesiskolát végzett 36—40 éves családos gazdasztek kerestetik egy

1000 holdas tejjgazdasággal összekötött birtokra. Fizetés 800 korona készpénz és konvenczió.

88. Hevesmegyei birtokra gazd. segédtsztek kerestetik. Javadalmazás évi 400 korona készpénz, lakás és teljes ellátás.

89. Nagybirt. uradalomban betöltendő egy gazdasági irnoki állás. Gazdasági tanintézetet végzett, több évi gyakorlattal bíró egyének pályázhatnak.

Állást keresők.

Főtiszt, kezelő vagy intézői

273. Segédtszti állást keres kolozsmonostori gazd. tanint. jeles sikerrel végzett, 25 éves, nőten, rom. kath. egyén. Birja a magyar és német nyelvszóban és írásban.

274. Magyar-óvári gazd. akadémiát végzett 21 éves nőten ev. ref. val. egyén, ki a magyar nyelven kívül, a német, román és tót nyelvet is bírja, azonnali belépésre segédtszti vagy irnoki állást keres.

275. Irnoki v. segédtszti állást keres keszthelyi gazd. tanintézetet kitűnő sikerrel végzett, 23 éves ev. ref. val. egyén. Birja a magyar és német nyelvet szóban és írásban.

276. Nőten, ispáni vagy segédtszti állást keres, földmives és tejjgazdasági szakiskolát végzett, 9 évi gyakorlattal bíró gazda. Megfelelő gyakorlata van a mezőgazdaságban, állat-

állás betöltésére ajánlkozna. tenyésztés, tejjgazdaság, dohány és cukorrépa termelésben. Jelenlegi állását újfokor, esetleg azonnal is elhagyhatja oly állásért, hol későbbben megnősülhetne.

277. Földmives iskolát jó sikerrel végzett, 11 évi gyakorlattal bíró 32 éves r. kath. nős gazdasztek megfelelő állást keres.

Az előbb között állás-keresőkön kívül irrodánkban több, tanintézetet egyáltalán nem végzett és több, földmivesiskolát végzett gazda van előjegyezve, a kik nagyrészen önálló, rendelkező tiszt állásokra pályáznak, részben irnoki és segédtszti állások betöltésére ajánlkozna. Bizonyítvány másolatait irrodánkban megtekinthetők, illetve kívánatra érdeklődőknek bérmentve megküldhetők.

Kedvezmények egyesületi tagok részére. Gyárosok és kereskedők.

Bácher Rudolf. Buda-

pest, VII., Nagymező-utca 68. Ékek és egyéb talajmivelő eszközök, áreng. 10%

Brázy Kálmán. Buda-

pest, IV., Muzeum-körút 23. Fűszer- és gyarmatárúk után 2%, sós-borszesz, 20%

Brüner Testvérek. Buda-

pest, IV., Koronaherczeg-utca 3. Lámpák, lámparészek és lámpások, 10%

Calderoni és tsa. Bpest,

Váci-utca 30. Optikai tárgyak, szemüvegek, látcsövek, hőmérők 10%

Ditmar R. Budapest,

V., Fűrdő- és Nádor-utca

sarok. Lámpák, lámparészek, lámpások, áreng. 5%

Dóna Döme és Fia. Buda-

pest, IV., Mária-Valéria-utca. Papír, irószert, nyomtatványok és folyjegyzési könyvek raktára, áreng. 5%

Elisinger M. J. és fia

Budapest, V., Thonet-udvar.

Vizmentes szövetek, ponyvák, zsákok, kendertömők, esőköpnöyeg és gazdasági

sátorok, árengedmény 5%

Fairbanks mérleg- és

gépgyár r.-társ. Budapest,

Andrássy-u. 14. gazd. gépek, tizedes és százados mérlegek 10%

Feldmann és Kádár.

Budapest, VI., Teréz-körút

34. Műszaki és gazdasági

kellékek, szerszámok, fű-

reszek és reszelők. Orosz

és amerikai henger- és gép-

olajok, olva gépolaj, 15%

Freund A. és Fia. Buda-

pest, IV., Koronaherczeg-

utca 3. Nyerges, lószerszámok, bórondók és uti-

táskák, lópokróczok, istálló-

és tisztító szerek, 5%

Fuchs G. Budapest, VII.,

Károly-körút 1. Gazdasági

gépek, tizedes és százados

mérlegek, árengedmény 5%

Geitner és Rausch.

Budapest, Andrássy-ut 8.

Háztartási és konyhafelze-

relési cikkek, 10%, mű-

szaki szerszámok, munka-

gépek, kutszivattyúk, tűz-

oltó-fecskeendők és tűzoltó-

felszerelésekből az áru és

vételhez képest 5—10%-ig.

Glass és Társa. Buda-

pest, IV., Muzeum-körút 5.

Úri fehérmű, vízhatlan

eszköpnöyök, Jaeger-árúk,

árengedmény 5%

Grög Lipót fia. Buda-

pest, VI., Váci-körút 43.

Úri és női fehérmű, férfi

ingek, gallérok, kézelők,

zsebkendők; fűzők és kö-

tött árúk, stb. áreng. 6%

Hatschek Emil. Buda-

pest, Andrássy-ut 13. Lát-

szerek és norinbergi disz-

műárúk, árengedmény 10%

Huzella M. Budapest,

Váci-utca 1. Vadászfegy-

verek- és vadász-kellékekből

(töltények kivételével) 5%

Kánitz C. és Fiai. Buda-

pest, Dorottya-utca 10.

Papír- és irószerek, nyom-

tatványok, amerikai író-

gépek, árengedmény 10%

Károlyi György. Buda-

pest, V., Dorottya-u. 10.

Papír, író és rajzszerek, 10%

Kertész Jenő. Buda-

pest, Kerepesi-ut 8. Disz-

műárúk és uralmárúk, 10%

Konta és Kaloszek. Bu-

pest, IV., Kecskeméti-u. 9.

Vászon, fehérmű, női és

úri divatcikkek, szövött-

árú, árengedmény 5%

Kontur Alajos. Buda-

pest, IV., Lipót-utca 10.

Üveg és porcellán kész-

letek és használati edé-

nyek; képezetek és tábla-

üveg raktár, áreng. 10%

Kunz József és társa.

Budapest, V., Deák-tér 1.

Vászon, fehérmű, sző-

nyeg és pokrócz árúk 5%

Kühne Ede Moson. —

Budapest, VI., Váci-körút

57/a. Kizárólag hazai gyár-

tású gazdasági gépek és

eszközök gyári árából, 10%

Kirner József. Buda-

pest, IV., Szervita-tér 2.

Vadászfegyverek és vadász-

kellékek, forgópisztolyok

stb.-ből (töltények és egyéb

lőszeres kivételével) 10%

Lakos Nándor Fried-

länder József mezőgazda-

sági gép- és szélmotor- és

szivattyúgyár magyaror-

sági vezérképviselete és

főraktára Budapest, Külső-

Kerepesi-ut 1. sz. Árenged-

mény 15—17 1/2% ig.

Lettersdorfer D. és Fia

Budapest, IV., Koronaher-

czeg-utca 6. Kész férfi és

fiu ruha-raktár, ruha sző-

vetek, árengedmény 5%

Molnár és Moser. Buda-

pest, Koronaherczeg-u. 9.

Illatszerek, szappanok, ház-

tartási és gazdasági cikkek,

gyógyárúk, vegyszerek, köt-

szerek, árengedmény 10%

Lászlóczy Gyula. Buda-

pest, IV., Egyetem-u. 7.

Férfi és fiu ruha-raktár, 5%

Magyar fém- és lámpa-

áru gyár r.-t. Budapest,

V., Gizellatér 1., VI., Teréz-

körút 1., VIII. Üllői-ut 2.

Pozsony, Lőrincz-kapu-u. 1.

és Kolozsvár, Hid-u. 20. sz.

Lámpák, lámparészek, lám-

pások árengedmény 10%

Melichár Ferencz. Buda-

pest, Nagymező-utca 68.

Vetőgépek, áreng. 10%

Neoschil Alajos. Buda-

pest, IV., Váci-utca 27.

Kötőszerek és sebészeti cik-

kek, sérvkötők, gammi-

különlegességek, 10%

Rigler József Ede. Pa-

pirneműgyár részv.-társ.

Budapest, Erzsébet-tér 19.

Írószerek, irószaki beren-

dezesek, gazdasági nyom-

tatványok és könyvek, 10%

Radwaner és Rónalmag-

kereskedők, J. C. Schmidt

erfurti magtermelő, német

cs. és kir. udv. szállító,

egyedüli magyarországi fő-

raktárosai, Budapest, V.,

Nádor-u. 8., egyesületünk

tagjainak a világhírű erfurti

magvak árjegyzéki árából

5%-ot engedélyeznek.

Szántó és Glass. Buda-

pest, IV., Muzeum-körút 37.

Úri fehérmű, ingek, kéz-

elők, gallérok, áreng. 5%

Szénassy és Reimann.

Budapest, IV., Ferencz-ter-

tere 9. Papír, iró- és fol-

szerezések, nyomtatványok,

levéldobozok, áreng. 10%

Szőnyegház. Budapest,

IV., Károly-körút 26. Sző-

nyegek, függönyök, terítők,

ágytakarók, vasburok,

pokróczok és lakásberende-

zési cikkek, áreng. 10%

Szűcs Zsigmond. Buda-

pest, VI., Nagymező-utca

68. Széna-gyűjtők, trieurók,

rosták, tengeri morzsolók,

szecskavágók, daráló jár-

gányok, borsajtók és vízők,

mérlegek s egyéb gazda-

sági eszközök, áreng. 12%

####